

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

Самостійна робота у фортепіанному класі

**Робочий зошит I
з курсу “Основний музичний інструмент”**

студента(ки) _____
_____
_____

Рівне-2016

ББК 85.954.2я
УДК 780.616.432(07)
С50

Друкується за ухвалою Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 16 від 24 грудня 2015 р.)

Рецензенти:

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Ставицький О. О., доктор психологічних наук, професор кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Дикало В. І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Рівненського державного гуманітарного університету;

Мохнюк Р. С., кандидат педагогічних наук, директор Рівненського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Смалько М. Ф., Яковенко Л. П.

Самостійна робота у фортепіанному класі. Робочий зошит І з курсу “Основний музичний інструмент”. Навчально-методичний посібник для студентів І курсу вищих мистецьких навчальних закладів освіти за спеціальністю 025 “Музичне мистецтво” та 014 “Середня освіта. Музичне мистецтво” / М. Ф. Смалько, Л. П. Яковенко. – Рівне : О. Зень, 2016. – 104 с.

Посібник призначений для методичного забезпечення самостійної роботи майбутніх учителів музики у фортепіанному класі. Його суттєвою змістовою часткою є оригінальний психолого-педагогічний супровід для суб'єктно-особистісного розвитку студентів. Саме тому частина матеріалу посібника викладена у формі щоденника-записника, що дає змогу студентам вести самопостереження, планувати і аналізувати свою роботу, здійснювати самоконтроль, чітко уявляти мету свого навчання та розвитку в інструментальному класі.

Завдання, подані у посібнику, вимоги до їх виконання та критерії оцінювання будуть корисними для студентів у процесі підготовки до колоквиумів, заліків та іспитів, а для викладачів – спростять контроль та оцінювання кожного виду роботи.

Окремої уваги заслуговує розділ “Додатки”, що містить ретельно підбрану і структуровану певним чином навчально-методичну та розвивальну інформацію: музично-педагогічну та психологічну літературу, навчально-пізнавальний матеріал, аудіо та відеоматеріали різних інтернет-джерел.

Запропонований навчально-методичний посібник – вдале поєднання класичного музично-педагогічного досвіду фахової підготовки у класі фортепіано та сучасних можливостей психолого-педагогічної практики. Розрахований на студентів перших курсів вищих навчальних закладів музично-педагогічного напрямку, стане в нагоді студентам і викладачам різних музичних спеціальностей для організації самостійної роботи в інструментальному класі та підтримки їхнього професійного саморозвитку.

ББК 85.954.2я
УДК 780.616.432(07)

© Смалько М. Ф., Яковенко Л. П., 2016
© Інститут мистецтв РДГУ, 2016

Зміст

Передмова.....	4
I. Домодульний період: переосмислення досвіду та визначення цілей.....	10
<i>Завдання I. Мій досвід.....</i>	<i>10</i>
<i>Завдання II. Про планування.....</i>	<i>15</i>
<i>Завдання III. Постановка мети.....</i>	<i>16</i>
<i>Завдання IV. Формулюємо власні цілі.....</i>	<i>17</i>
<i>Завдання V. Налаштування.....</i>	<i>19</i>
<i>Завдання VI. Планування на навчальний рік.....</i>	<i>20</i>
II. Завдання до самостійної роботи	22
Заліковий кредит I.....	22
<i>Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал.....</i>	<i>22</i>
<i>Змістовий модуль II. Сольний художньо-виконавський репертуар.....</i>	<i>34</i>
Заліковий кредит II	50
<i>Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал.....</i>	<i>50</i>
<i>Змістовий модуль II. Сольний художньо-виконавський репертуар.....</i>	<i>61</i>
III. Підсумки самостійної роботи.....	73
<i>Мій навчальний репертуар.....</i>	<i>73</i>
<i>Відвідування концертів.....</i>	<i>74</i>
<i>Мої досягнення.....</i>	<i>75</i>
<i>Мій робочий словник музичних термінів.....</i>	<i>76</i>
IV. Критерії оцінювання навчальних завдань.....	78
V. Додатки.....	83
Навчально-методична література	83
Інформаційні інтернет-джерела.....	96
<i>Документальні фільми про видатних виконавців та композиторів.....</i>	<i>96</i>
<i>Художні фільми про музикантів.....</i>	<i>98</i>
<i>Аудіозаписи концертів піаністів.....</i>	<i>98</i>
<i>Відеозаписи концертів піаністів.....</i>	<i>99</i>
Навчально-пізнавальний матеріал.....	101
<i>Українська академічна музика.....</i>	<i>101</i>
<i>Зарубіжна класика.....</i>	<i>101</i>
<i>Нотні архіви та бібліотеки.....</i>	<i>102</i>

Передмова

Навчання в інструментальному класі завжди пов'язане з кропіткою, щоденною самостійною роботою музиканта, це знають навіть початківці. Однак у вузі перед студентами постають складніші завдання, самостійно долати які готові далеко не всі. Насамперед, це стосується тих, хто не має середньої спеціальної музичної освіти і звик до пильного педагогічного контролю та керівництва.

Навчальний курс з “Основного музичного інструменту (фортепіано)” передбачає освоєння широкого кола знань, умінь та навичок, які, окрім фортепіанно-виконавських, тісно пов'язані з іншими галузями музичного мистецтва: історією та теорією музики, гармонією, поліфонією, психологією музичної діяльності та методикою музичного виховання, диригуванням, вокалом, аналізом музичних форм та ін. І, як відомо, від можливостей поєднання та доцільного використання комплексу цих знань залежить якість та успішність фахового розвитку майбутнього вчителя музики. Проте, як свідчить практика, самостійно організувати такий масивний інформаційний простір важко, тут даються взнаки і хронічна нестача навчального аудиторного часу для основного музичного інструменту, і строката довузівська підготовка студентів, їхні слабкі навички самоорганізації навчання та деякі негативні індивідуально-особистісні риси.

Допомогти студентам вирішувати проблеми самостійного відбору та структурування інформації, її обробки та запам'ятовування, скерувати їх віднайти “білі плями” у своїх музично-виконавських можливостях і знаннях та попрацювати над самовдосконаленням – саме для цього, головним чином, і був розроблений даний посібник.

Важливо і те, що за вимогами кредитно-трансферної системи самостійна робота студентів у вузі визначається як вид навчальної діяльності, на яку відводиться певна кількість годин. Тому, окрім розвивальної та структурно-організуючої інформації, зошит для самостійної роботи відображає зміст навчальних завдань з основного музичного інструменту та вимоги до їх виконання, які відповідають програмі цього навчального курсу.

У посібнику ви знайдете індивідуальні та загальні завдання до кожного навчального модуля, а також шкалу оцінювання цих завдань. Це допоможе студентам підготуватися до колоквиумів, заліків та екзаменів, а викладачам спростить контроль та оцінювання кожного виду роботи, вивільнить частину аудиторного часу, що часто розпорошується на організаційну та рутинну пояснювальну роботу.

Матеріали посібника сформовані відповідно до чотирьох курсів навчання. Вони викладені у вигляді щоденника-записника для кожного курсу окремо, що дає змогу студентам формувати навички фахової рефлексії, без якої не можливий саморозвиток у професії музиканта-піаніста:

це самоспостереження, аналіз своїх досягнень та помилок, чітке визначення та уявлення мети свого навчання, розвитку в інструментальному класі як кожного навчального року, так і протягом всього навчання загалом.

Навчально-методичний посібник “Самостійна робота у фортепіанному класі” розроблений відповідно до навчального плану та програми з дисципліни “Основний музичний інструмент (фортепіано)” і є навчально-методичним посібником, в основі якого закладений дидактичний та суб’єктно-діяльнісний підхід до фахового розвитку музикантів у вузі.

Мета посібника – допомогти студентам організувати та підвищити ефективність самостійної роботи з “Основного музичного інструменту”, сприяти формуванню основ самостійної професійної діяльності майбутніх учителів музики.

Основні завдання:

- дати студентам загальні уявлення про дисципліну “Основний музичний інструмент” (планування, визначення завдань, форми контролю, вимоги та оцінювання їх виконання);
- створити умови для професійного розвитку студентів-музикантів як суб’єктів діяльності;
- визначити для студентів основні напрямки самостійної роботи в інструментальному класі;
- спрямувати студентів на вивчення власних музично-виконавських можливостей та пошук шляхів їх розвитку;
- замотивувати студентів до вивчення власної особистості в музичній діяльності та творчого самовдосконалення.

У процесі опрацювання усіх розділів самостійної роботи з “Основного музичного інструменту” **студент повинен знати:**

- сутнісні характеристики опановуваних типових музичних понять та явищ;
- особливості музичних стилів, жанрів та форм виконуваних музичних творів;
- характерні риси основних етапів та персоналій з історії фортепіанного мистецтва;
- основні відомості про авторів виконуваних творів;
- засоби музичної виразності, особливості музичного мовлення, фактури та можливості їх виконавського втілення;
- напрямки та особливості організації самостійної роботи в інструментальному класі;
- основні виконавські завдання вивчення музичних творів різних жанрів, стилів та форм;
- основні критерії оцінювання завдань з “Основного музичного інструменту”.

Практичне опрацювання визначених у посібнику видів самостійної роботи повинно виявлятися в таких **уміннях:**

- планувати самостійну роботу з “Основного музичного інструменту”;
- чітко визначати й усвідомлювати мету своїх навчальних та розвивальних завдань у відповідності до власних можливостей та практичної необхідності;

- проводити самоспостереження, аналіз, контроль та оцінювання своєї самостійної навчальної роботи та музично-виконавського розвитку;

- знаходити інформацію з теоретичних та практичних питань музичного виконавства, аналізувати та узагальнювати матеріал, застосовувати його на практиці;

- опанувати новий музичний матеріал та знаходити способи вирішення інтерпретаторських завдань;

- проводити аналіз досягнень та помилок своєї музично-виконавської практики.

Реалізація **міжпредметних зв'язків** у процесі самостійної роботи над виконанням завдань з основного музичного інструменту полягає у використанні знань, умінь та навичок з теорії та історії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних форм, методики музичного виховання, методики викладання гри на музичному інструменті, психології музичної діяльності, диригування, постановки голосу, концертмейстерського класу, які тематично взаємопов'язані та сприяють поглибленню й розвитку засвоєних студентами знань та вмінь.

Навчальне видання структуроване таким чином, що охоплює всі теми та навчальні завдання, визначені у програмі з курсу “Основний музичний інструмент (фортепіано)”. Теми логічно пов'язані та спрямовані на формування не лише знань, умінь та навичок, але й професійно важливих особистісних якостей та властивостей, розвиток загальномузичних здібностей та інтелекту майбутнього вчителя музики.

Окремої уваги потребують рубрики **“Важливо”**, **“Зверніть увагу”**, **“Цікаво”** та **“Поміркуємо”**, в яких, як сподіваються автори, студенти знайдуть багато корисної, розвивальної інформації.

Перший курс

Зошит, який ви тримаєте в руках, призначений для методичного забезпечення самостійної роботи студентів-піаністів на I курсі. Він структурований та змістовно наповнений таким чином, щоб створити студентам-першокурсникам умови для напрацювання корисних навичок самоорганізації та збереження необхідних для них ресурсів (часу, енергії, здоров'я та ін.).

Складність навчання на першому курсі є загальновідомою проблемою і у багатьох “вишах” вже давно існують традиції різних підказок для новачків. Для кращого розуміння загальних принципів подібних настанов продемонструємо вибірку з ТОП-5 “Пам'яток першокурсникам” сучасних університетів:

1. Слово “студент” у перекладі з латини означає “той, хто вивчає”, “штудіює”, “старанно працює”.

2. Можна всі роки навчання бути об'єктом освіти, навчатися дилетантськи – просто брати, що дають. А можна свідомо ставити завдання самоосвіти, самостійної роботи й вирішувати їх. Це набагато ефективніше. Активно йдіть на зустріч інформації, шукайте її, і ви отримаєте значно більше.

3. Старайтеся закінчити якнайкраще перший семестр. Саме в ньому закладається враження про вас на весь період навчання.

4. Пам'ятайте, ви вчитеся не для викладачів і не для батьків, а тільки для себе. Не розслабляйтеся через те, що за вашою роботою немає строгого контролю.

5. Для кращого використання часу, відведеного для підготовки до іспитів, ще до початку сесії розробіть план своєї роботи.

6. Якщо мета і завдання не записані на папері, то їх не існує взагалі. Перелік завдань – це карта, яка не дасть вам збитися зі шляху до поставленої мети.

7. Пам'ятайте, що 10% часу, витраченого на планування до початку роботи, заощаджує 90 % часу для її виконання.

8. Постійно слідкуйте за своїм зовнішнім виглядом, дотримуйтеся елементарних правил гарної поведінки, це допоможе вам відчувати себе комфортно й впевнено влюбій ситуації. Невміння вести себе на людях, неохайність, відсутність гарних манер призводять до неприємностей і формують у студента комплекс меншовартості.

9. Недостатній рівень шкільної освіти, труднощі адаптації у поєднанні з низьким рівнем психологічної готовності до навчання в університеті, відсутність навичок самостійної роботи ведуть до систематичного невиконання графіка навчального процесу. У підсумку – академічна заборгованість.

10. Студент вважається таким, що має академічну заборгованість, якщо він не виконав (без поважної причини) поточні контрольні заходи: домашні завдання, лабораторні роботи, прослуховування (та ін.) і в результаті не пройшов успішно модульний або семестровий контроль у терміни, визначені графіком навчального процесу.

11. З метою прищеплення студентам відповідальності за наслідки своєї навчальної діяльності під час перебування в університеті та розвитку в них навиків самостійної індивідуальної навчальної роботи, тижневе аудиторне навантаження студентів не перевищує 25-30 годин за програмою підготовки бакалавра та 18 годин – за програмою магістра.

12. Наука і практика встановили, що тільки самостійна робота дозволяє студенту засвоїти систему знань, глибоко вникнути в суть предмету, що вивчається, оволодіти необхідними навичками, розвинути свої здібності. ***Без добре організованої та спланованої самостійної роботи немає і не може бути справжньої вищої освіти і наукового пізнання.***

Радимо ознайомитися з матеріалами “Пам’яток першокурсникам” різних університетів детальніше. В них є чимало корисної організаційної інформації для студентського життя і навчання на першому курсі, роз’яснення різних понять, правил, прав та обов’язків сучасного студента та ін. Навчайтеся переймати передовий досвід:

1. Путівник першокурсника НаУКМА 2012. Києво-Могилянська Академія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/news/524-v-dopomogu-pershokursniku>. – Назва з екрану.

2. Пам’ятка першокурснику. Університет імені Альфреда Нобеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://duan.edu.ua/uk/korisna-informacija/pamjatka-pershokursniku>. – Назва з екрану.

3. Памятка первокурснику. СПбГУКИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.ru/35458803-Pamyatka-pervokursniku.html>. – Назва з екрану.

4. Памятка первокурснику. СЗГМУ им. И. И. Мечникова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://szgmu.ru>. – Назва з екрану.

5. Пам’ятка першокурснику. Національний авіаційний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nau.edu.ua/menu/navchannya/pamyatka-pershokursniku.html>. – Назва з екрану.

Отже, ви студент(ка) **першого курсу!** Вітаємо! І це означає:

Ви успішна людина, тому що добре впорались з тестуванням та вдало пройшли вступний іспит з музичних дисциплін.

1. Ви отримали новий статус, обрали майбутню професію, а, отже, нові можливості власного розвитку та життєвих перспектив. Якими вони будуть – залежить лише від вас.

2. Зрозумійте! Прийшла пора великої відповідальності та праці, але ви будете працювати тільки для себе, адже найважливіша людина у вашому житті – ви самі !

Насамперед, ознайомтеся зі структурою залікових модулів курсу “Основний музичний інструмент”, що відповідає програмі навчального курсу [див. 44].

Завдання	Кількість годин, відведених на:	
	Аудиторні заняття	Самостійну роботу
1	2	3
I семестр		
Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал		
Завдання 1. Дієзні мажорні гами, арпеджіо, акорди, вправи	4	
Завдання 2, 3. Два етюди на різні види техніки	14	
Змістовий модуль II. Сольний художньо-виконавський репертуар		
Завдання 1. Поліфонічний твір.	9	
Завдання 2. П'єса.	8	
Завдання 3. Анотація на музичний твір	1	
<i>Всього годин</i>	36	
II семестр		
Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал		
Завдання 1. Дієзні мінорні гами, арпеджіо, акорди, вправи.	4	
Завдання 2,3. Два етюди.	12	
Змістовий модуль II. Сольний художньо-виконавський репертуар		
Завдання 1. Твір великої форми.	9	
Завдання 2. П'єса.	9	
Завдання 3. Анотація на музичний твір.	1	
<i>Всього годин</i>	34	

Важливо. Зверніть увагу на кількість аудиторних годин і чітко сплануйте, скільки часу вам потрібно для ефективної самостійної роботи. Проставте відведений вами на це час у графі “Самостійна робота”.

І. Домодульний період: переосмислення досвіду та визначення цілей.

Завдання І. Мій досвід.

Перед тим, як розпочати опрацювання першого залікового кредиту, спробуйте оглянути свій довузівський “багаж” з різних (і навіть несподіваних) боків. Відповідаючи на прості питання, ви зможете змалювати себе “вчорашнього”, налаштуватись на більшу осмисленість своїх фахових планів на період навчання. Відповідайте відверто і докладно, адже головний контролер-оцінювач цього розділу самостійної роботи – ви самі.

Пригадайте авторів та назви ваших найулюбленіших фортепіанних творів, які ви виконували, навчаючись у школі (училищі, коледжі):

Назвіть фортепіанні твори, які ви любите слухати або хотіли б зіграти, навчаючись у вузі:

Чи є у вас досвід виступу на сцені як піаніста? Як ви його оцінюєте?

Хто ваш улюблений виконавець-піаніст (можливо їх декілька)?

Як часто ви відвідуєте концерти виконавців-інструменталістів?

Які концерти запам'яталися вам найбільше? Коли вони відбувалися?

Чи користуєтесь ви інтернетом для прослуховування та перегляду концертів (конкурсів, фестивалів і просто виступів) виконавців класичної музики? Які з них запам'ятались найбільше?

Яка ваша улюблена книга про музикантів (музичне мистецтво, музичне виконавство) або просто цікава книга, яку ви прочитали за останній рік?

Які фільми про мистецтво (музичне, зокрема) вам найбільше подобаються?

Пригадайте програму вашого випускного іспиту в музичній школі (училищі, коледжі) та запишіть її :

Проаналізуйте, що вам вдалося під час виконання екзаменаційного виступу, а що хотілося б виправити. Запишіть це:

Пригадайте, які твори ви грали на вступному іспиті у вуз, запишіть їх:

Проаналізуйте, що вам вдалось зіграти найкраще та що хотілося б виправити. Запишіть це:

Спробуйте визначити свої індивідуально-особистісні риси, властивості, якості, музичні здібності, які ви вважаєте позитивними та збираєтесь їх удосконалювати у процесі навчання:

Чи є у вас негативні риси (властивості, якості), над корекцією яких треба було б попрацювати?

Перечитайте ваші відповіді. Знайдіть пункти, які викликають у вас найбільшу увагу (емоції, переживання). Відмітьте їх. Які думки вони викликають? Запишіть це:

Що з вищезгаданого переліку є найголовнішою “білою плямою” у вашому досвіді?

Над чим будете працювати передусім і чому?

Частіше повертайтеся до цього розділу, перечитуйте, доповнюйте, аналізуйте, осмислюйте. Зазначайте чи є зміни. Ви застрягли, чи рухаєтесь вперед?

Завдання II. Про планування.

Ознайомившись зі структурою залікових модулів навчального курсу і оглянувши краєм ока свій “стартовий капітал”, спробуємо поетапно спланувати свою самостійну роботу з основного музичного інструменту.

Для цього практики рекомендують дотримуватись таких положень:

1. Починаючи роботу, поставте перед собою конкретну мету (навіщо я працюю, чого хочу досягти).
2. Намітьте план своєї роботи і дотримуйтесь його (що конкретно і до якого строку мені необхідно виконати).
3. Здійснюйте самоконтроль у процесі роботи (чи встигаю я робити намічене в строк і якісно, що у мене виходить, а що не вдається і чому).
4. Плануйте не тільки роботу, але й обов’язковий відпочинок.
5. Планування повинно відображати систематичність, ритмічність вашої роботи, а ви самі повинні її дотримуватись.

Деякі студенти-музиканти можуть зараз дорікнути, що в творчих професіях говорити про цільові настанови, планування, систематичність та обов’язкове їх дотримання не зовсім коректно (аби не зламати вільний дух творчості). Але дозвольте нагадати, що життя і творчість видатних музикантів (композиторів, виконавців і педагогів) завжди були прикладом систематичної та цілеспрямованої праці. А як ви думаєте писали музику “на замовлення” Моцарт і Бах...?

І ще цитата для посилення мотивації до виховання в собі самоконтролю та систематичності в роботі: *“Весь секрет у тому, що я працював щоденно і акуратно. В цьому відношенні я володію над собою залізною волею, і коли немає особливого бажання до занять, то завжди вмію змусити себе пересилити неохочість і захопитись”.*

***Петро Чайковський. Листування з Н. Ф. фон-Мекк, 1879 р.
[Цит. за : 186, с. 74]***

Завдання III. Постановка мети.

Розглянемо пункт про постановку мети у самостійній роботі студента. Нагадаємо основні правила постановки мети, котрі допомагають *не просто робити якісь дії, а досягати конкретних результатів*:

- Навчіться формулювати свої цілі письмово, ранжуючи їх за ступенем важливості на даний момент. Письмова форма дасть вам змогу усвідомлено підходити до навчальної роботи, уявляти результат, планувати.

- Результати повинні бути реально досяжними для вас, тому слід присвятити час для дослідження своїх можливостей і підходити до амбітних піаністичних планів (якщо вони у вас є) поступово.

- Формулювання цілей (завдань) повинно бути чітким та зрозумілим, з визначенням конкретних строків виконання. Найкраще – планувати роботу поетапно: за місяцями, тижнями, днями, а при потребі – за частинами, фразами, тактами.

- Подбайте про джерела, необхідні вам для досягнення мети (нотна, методична література, інструмент, клас, графік самостійних занять, відпочинок чи приготування їжі та ін.). Продумайте, хто реально зможе допомогти вам в організації та забезпеченні систематичної самостійної роботи.

- Психологи радять частіше уявляти, ніби ви вже досягли найкращих результатів. Активізуйте ваші внутрішньослухові уявлення: прослуховуйте, відчуйте твір, який вивчаєте, в рухах, дотиках, кольорах..., тобто в усіх можливих модальностях, як вже вивчений. Або спробуйте просто уявляти і переживати той піднесений, позитивний емоційний стан, ніби ви вже з блиском відіграли цей твір.

- Вірте у свій успіх, важливість своїх досягнень для вас і ваших близьких.

Важливо.

Психологи стверджують, що формулювання цілей вирішальним чином впливає на майбутній результат. Чим конкретніше і чіткіше визначена мета, тим більша ймовірність її досягти.

Завдання IV. Формулюємо власні цілі.

Відповідаючи на нижченаведені запитання, ви краще зрозумієте, чого ви очікуєте і бажаєте отримати, навчаючись в інструментальному класі.

Почнемо із загальних питань.

1. Чого я хочу досягти, навчаючись у класі фортепіано? Які конкретні цілі ставлю перед собою на період навчання (до кінця навчання, на рік, на семестр). Запишіть це:

---

2. Скільки часу я готовий(ва) щоденно вкладати в роботу в інструментальному класі?

---

3. Що може заважати мені реалізувати мої плани і бажання у навчанні ? (лінощі, невміння розподіляти час, небажання працювати над собою або якісь інші причини):

---

4. Що може мені допомогти налагодити продуктивну роботу в класі фортепіано та досягати бажаних результатів ? (перелічіть все, що вважаєте важливим):

---

5. Для кого і для чого я готовий(ва) навчатись і освоювати мистецтво фортепіанної гри? _____

---

6. Що конкретно може змінитися, що позитивного може відбутися у моєму житті, якщо я досягну бажаних у навчанні результатів ?

Перечитайте ваші відповіді. Що ви відчуваєте, які думки приходять в голову? Прислухайтесь до себе і будьте з собою відвертими. Можливо, щось хочеться змінити у відповідях, дописати?

Далекосяжні цілі.

Психологи акцентують: треба знати, чого ви прагнете. Через півроку, через рік. Тільки цілі обов'язково повинні бути реалістичними. Ті, хто починає займатися з нереальними очікуваннями, пізніше швидко розчаровуються через відсутність прогресу. Навіть, якщо він насправді досить значний, але не відповідає очікуванням.

Завдання V. Налаштування

Перед тим, як грати, треба налаштувати музичний інструмент.

Перед тим, як щось робити, треба налаштувати себе...

“Все, що ми собою являємо, створено нашими думками”

Гаутама Будда

Кожна людина неповторна, і я вірю у свою унікальність та цінність

Я з вдячністю приймаю весь свій попередній досвід, розумію його важливість та цінність для себе в усіх проявах

З кожним днем я все більше концентруюсь на власному позитивному досвіді та з вдячністю сприймаю позитивний досвід успішних людей

Я з радістю пізнаю себе і щоденно все більше вивільняю свій інтелектуальний і творчий потенціал

Щоденна музична практика покращує мої музичні здібності, я все глибше і тонше розумію, розвиваю себе

Я з радістю приймаю корисні та необхідні зміни у своєму житті

Я живу чудовим, творчим, цікавим життям і приймаю в нього тільки все найкраще

Рух до обраної мети завжди дає мені безцінний досвід

Я відкритий до нових можливостей саморозвитку, що дає мені навчання

Я приймаю відповідальність за своє навчання і майбутню професію, які я створюю для себе кожного дня

Ці позитивні твердження називаються афірмації. У даному випадку їх можна використати як швидкий та ефективний засіб для опрацювання певної ситуації у позитивному контексті: налаштуватися на продуктивну роботу [див. 171; 178; 191].

Прочитайте ці твердження декілька разів. Прислухайтеся до себе. Яке твердження (або декілька) вам найбільш імпонує? Відмітьте його. Прочитайте (чи навіть проспівайте) його стільки, скільки вам захочеться.

Завдання VI. Планування на навчальний рік

Ознайомившись зі структурою залікових модулів, продумайте самостійно, які твори ви хотіли б вивчити і чому. Запишіть їх:

Узгодьте з вашим педагогом заплановані твори та складіть план на навчальний рік.

I семестр

Навчально-виконавський репертуар

Можливі корективи

II семестр

Навчально-виконавський репертуар

Можливі корективи

Важливо.

З перших занять індивідуальної роботи в класі фортепіано постарайтеся налаштуватися на позитивний альянс з викладачем, він також цього прагне.

Пам'ятайте, що вам разом треба працювати чотири роки. Найкращі результати народжуються тільки в атмосфері поваги, довіри та взаєморозуміння. Ніколи не соромно спитати про те, чого не розумієш (навіть і декілька разів!), обговорити те, що викликає дискомфорт.

II. Завдання до самостійної роботи

1-й курс, 1-й семестр

Заліковий кредит I.

Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал

Важливо.

-чітко визначте, скільки часу ви виділяєте на самостійну підготовку в день;

-через кожні 40 хв. плануйте 10-15 хв. відпочинку (просто походіть коридором, зробіть кілька рухових та дихальних вправ та ін.);

-регулярна підготовка плану вашої роботи на наступний день щоденно економить до 2-х годин вашого часу та дозволяє швидше і краще впоратися з поточними справами.

План на змістовий модуль I.

Завдання 1. Гама та вправи

Метою роботи над гамами є не просте виконання гама правильними пальцями і без помилок, а виконання її швидко і так, щоб вона викликала естетичну насолоду.

*Євген Ліberman
[72, с. 79]*

Робота над гамами та арпеджіо приносить велику користь, якщо досягається якість опрацювання. Гама повинна звучати гарно, легко, вільно, блискучо. Етюд також приносить користь лише з того моменту, коли виконується гладко, без запинок. Тому вивчити один етюд блискучо корисніше, ніж десять – добре.

*Леонід Ніколаєв
[Цит. за: 7, с. 124]*

Гама та вправи (вказіть які)

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити до (число, місяць) _____

Зверніть увагу.

1. Для того, щоб вам було зручно грати, дуже важливо **правильно сидіти за інструментом**. Для цього необхідно повністю розслабитися, тому що напруження може стати причиною м'язевого болю, а з часом – хронічного затискання. Старайтесь тримати спину прямо. Контролюйте свої лікті: вони не повинні бути притиснені до тулуба.

2. Відомі педагоги та виконавці **О. Зілоті, К. Ізумнов, С. Рахманінов, В. Сафонов** та ін. радили підбирати вправи відповідно до технічних труднощів в етюдах. Наприклад: якщо етюд на арпеджіо, то вибирати слід вправи для вдосконалення різних видів арпеджіо.

3. **Навчіться правильно записувати програму**, яку ви виконуватимете на технічному заліку.

Дотримуйтеся простого переліку:

- *напишіть своє прізвище та ім'я, курс, на якому навчаєтесь;
- * точно вкажіть ініціали та прізвище автора;
- * номер твору або назву етюд, якщо вони є;
- * номер самого етюд та його тональність.

Наприклад:

Михайленко Ірина, I курс

клас викладача _____

1. Г. Беренс. Етюд тв. 88, №28 g-moll

2. К. Черні. Етюд тв. 299, №19 F-dur

3. М. Мошковський. Етюд тв. 72, №1 E-dur

Завдання 2, 3. Два етюди на різні види техніки

Знайдіть в довіднику, що означає слово “етюд” як музична п'еса ?

Етюд 1

Коли мова йде про фортепіанну техніку, то мають на увазі ту суму вмінь, навичок, прийомів гри на роялі, за допомогою яких піаніст досягає потрібного художнього, звукового результату. Поза музичним завданням техніка не може існувати.

*Євген Ліберман
[72, с. 8]*

- а) розібрати до (число, місяць) _____
- б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір етюд:

На який вид техніки написаний етюд?

Визначте основні технічні завдання етюд:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у даному творі :

Важливо.

Майстерність у роботі, у вивченні творів ... характеризується своєю прямолінійністю і здатністю не витратити час даремно. Чим більше беруть участь в цьому процесі воля (цілеспрямованість) і увага, тим ефективніше результат. Чим більше пасивності, інертності, тим більше розтягуються терміни оволодіння твором і майже неминуче послаблюється інтерес до нього.

Генріх Нейгауз

[63, с. 13]

Етюд 2

Техніка – це туше, мистецтво аплікатури, це знання загальних правил фразування, володіння широкою виразовою палітрою, якою піаніст може скористатися на свій розсуд у відповідності зі стилем творів, які він повинен інтерпретувати, і у відповідності зі своїм натхненням. Резюмую: техніка – це володіння фортепіано, повна і всеохоплююча майстерність.

Маргарет Лонг

[Цит. за : 7, с .219]

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір етюду:

На який вид техніки написаний етюд?

Визначте основні технічні завдання етюду:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у даному творі :

Корисно.

В одному з видань етюдів відомого піаніста, педагога та композитора Й. Крамера (під редакцією Г. Бюлова) були виписані примітки, одну з них рекомендуємо для “щоденного вживання” :“... суттєва користь від ... етюда виявляється тоді, коли учень, подолавши усі окремі “камені спотикання”, програє його разів шість підряд, додаючи кожен раз все більшої сили й швидкості”².

Скористайтеся порадою. Ну як? У вас вийшло? Запишіть свої враження:

Зверніть увагу.

Весь процес вивчення речі проходить у вигляді міцної повільної гри. Тут просто хочеш грати повільно, щоб подивитися, простежити, як протікають рухи рук, знайти правильне положення при стрибках та інших технічних завданнях.

Еміль Гігельс

[Цит. за: 57, с. 118]

Важливо.

Поцікавтеся критеріями оцінок навчальних завдань на стор. 79, тоді ви краще зрозумієте, над чим вам потрібно працювати.

---

²Крамер И. 60 избранных этюдов для фортепиано / И. Крамер. – М. : Гос.муз.издат., 1952. – с.11.

Питання до колоквиума

1. Визначення поняття “техніка піаніста”.

---

2. Класифікація видів техніки.

---

3. Принцип побудови кварто-квінтового кола тональностей.

---

4. Дієзні тональності, їх ключові знаки.

---

5. Будова мажорної гами.

6. Види мажору.

7. Аплікатура в гамах, акордах, арпеджіо, D₇ від білої клавiші.

8. Музичні терміни: швидкі темпи.

Рекомендований матеріал для розвитку

1. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано : підручник / Т. П. Воробкевич. – Львів : Логос, 2001. – С.177–202.
2. Корыхалова Н. П. Играем гаммы / Н. П. Корыхалова. – М. : Музыка, 2003. – 84 с.
3. Либерман Е. Работа над фортепианной техникой / Е. Либерман. – Классика-XXI век, 2003. – С.77–88.
4. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепьянной игры. Записки педагога. Изд. 5-е. / Г. Г. Нейгауз. – М. : Музыка, 1988. – С.77–123.
5. Рябов І. Гами, тризвуки, арпеджіо для фортепіано / І. Рябов. – К. : Музична Україна, 1977. – 80 с.
6. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста / Е. М. Тимакин. – М. : Сов. композитор, 1989. – 144 с.
7. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков /А. Шмидт-Шкловская. – Ленинград : Музыка, 1985. – 71 с.
8. Штепанова-Курцова И. Фортепианная техника. Методика и практика / И. Штепанова-Курцова. – К. : Музична Україна, 1982. – 160 с.

Підведемо підсумки технічного заліку.

- Чи вдалось вам впоратись з обраною програмою?

- Над чим працювалось найважче: над гаммами, вправами чи етюдами, чому?

- Які труднощі вам довелось долати? Старайтеся вказати все до дрібниць.

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
- Чи вдалось вам налагодити систематичність самостійних занять? Що потрібно зробити задля покращення результатів (частіше займатися, збільшити час занять, домовлятися про вільний клас тощо)?

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
- Які ваші побажання щодо програми технічного заліку на II семестр?

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
- Що вам потрібно змінити аби покращити результати наступного модуля, вчасно і якісно підготуватися до II модуля (іспиту з “Основного музичного інструменту”) ?

- Скільки часу, на вашу думку, необхідно витратити на самостійну підготовку з фортепіано, щоб отримати кращі результати?

- Скільки часу ви реально можете виділяти на заняття? Що для цього потрібно і хто може вам допомогти у цьому ?

- Що з отриманого досвіду для вас найважливіше і що ви збираєтесь використовувати у своєму навчанні й надалі?

- Обов'язково нагородіть себе за роботу (навіть за маленькі досягнення!)
- Організуйте собі прогулянку, каву з тістечком, кіно або щось інше.

Змістовий модуль II. Сольний художньо-виконавський репертуар

Використовуючи свій попередній досвід та підсумки технічного заліку, **спробуйте відкорегувати вашу самостійну роботу:**

Визначте, коли вам краще займатися на фортепіано: вранці чи ввечері?

Спробуйте чесно визначити шляхи “витоку” вашого часу (телевізор, комп’ютер, ігри та соціальні мережі, щось інше?)

Обмежте їх у наступні 100 днів. За цей проміжок, як вказують психологи, новий ритм використання звільненого часу засвоїться і вам буде легше налагодити розклад самостійних занять.

- Плануйте день з вечора, тиждень з неділі.

- Спочатку – важливі справи .

- Не забувайте обов’язково планувати відпочинок, хоббі, спілкування.

- Робіть підсумок кожного тижня: чого досягли, що йшло не так, що ви зробили правильно?

- Поцікавтеся, як організовують свої самостійні заняття ті студенти, які досягли кращих результатів. Обміняйтеся досвідом у групі.

Запишіть, що цікавого та корисного дізналися? Що хотіли б взяти й собі у навчання?

План на змістовий модуль II.

Завдання 1. Поліфонічний твір

Для любого піаніста альфою і омегою повинна бути поліфонія, оскільки ніщо так не розвиває здібність володіти одночасно різними елементами музичної тканини.

Олександр Гольденвейзер
[5, с. 31]

Важливо.

Розпочинаючи вивчення твору, необхідно зробити загальний аналіз – розібратися в будові, формі, музичному змісті і настрої даного твору, звернути увагу на різні особливості його викладу, гармонію і т.д.

Генріх Нейгауз
[63, с. 171]

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп, музичний розмір твору:

Визначте основні завдання до виконання поліфонічного твору:

Визначте музичний стиль та форму твору:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Зверніть увагу.

Вміння рахувати вголос під час гри на початковому етапі розучування твору – це не тільки вирішення метро-ритмічних завдань, а й вирішення проблеми інтонування. Навряд чи кому-небудь прийде в голову акцентувати слабкі долі за активної подачі сильних долей. Поважайте слабких.

Борис Печерський

[42, с. 51]

Завдання 2. П'єса

Розбирати твір – це означає грати його у посильному (зазвичай повільному) темпі, за фрагментами або підряд, зупиняючись і поправляючись, часто правою і лівою рукою окремо. Цільова установка при цьому – розібратися в музиці.

Наталія Корихалова

[61, с. 493]

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп, музичний розмір твору:

Визначте основні виконавські завдання твору:

Визначте музичний стиль, форму та жанр твору:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Важливо.

Слід грати так, щоб пальці завжди відчували “дно” клавіші, щоб кожен палець входив у клавішу з якимось особливим фізичним задоволенням.

Володимир Софроніцький

[Цит за: 57, с. 119]

Завдання 3. Анотація на п'єсу (письмова робота).

Напишіть **анотацію** за планом:

1. Композитор. Характерні особливості його творчості.
2. Історія написання твору.
3. Образно-емоційна характеристика твору.
4. Жанрові особливості та форма твору.
5. Аналіз засобів музичної виразності (лад, тональність, фактура, мелодія, метро-ритм).
6. Аналіз засобів виконавської виразності (динаміка, артикуляція, тембральне забарвлення, педаль, темп).

Зверніть увагу.

Граї завжди так, щоб пальці твої йшли за головою, а не голова за пальцями. Під час гри старайся менше дивитися на руки. Вивчай вправи і пасажі навіть із закритими очима, уважно прислухаючись до звуків, які добуваються з інструмента. Навіть у найсухіших вправах неухильно спостерігай за красою звуку.

Василь Сафонов
[Цит. за : 45, с. 17]

Питання до колоквиума

1. Винахідники фортепіано.

---

2. Визначення поняття “поліфонія”.

---

3. Види поліфонії.

---

4. Епоха бароко. Сильові особливості.

---

5. Представники епохи бароко в музиці, живописі, літературі.

---

6. Основні клавiрні твори Й. С.Баха та Г. Генделя.

---

7. Етапи роботи над музичним твором, їх мета та завдання.

---

8. Музичні терміни: помiрні темпи.

Рекомендований матеріал для розвитку

1. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства. Часть 3. / А. Д. Алексеев. – М. : Музыка, 1962. – С. 59–93.
2. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано : підручник / Т. Воробкевич. – Львів : Логос, 2001. – С.177–202.
3. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах (клавикорд, клавесин, фортепіано) XIV-XVIII ст. : навч. посібник для студ. музичних вузів / Н. Б. Кашкадамова. – Вищий держ. музичний ін-т імені М. Лисенка. – К. : Освіта України, 2009. – С.149–216.
4. Копчевский Н. А. Клавирная музыка. Вопросы исполнения / Н. А. Копчевский. – М. : Музыка, 1986. – 96 с.

Навчіться правильно записувати програму до іспиту з “Основного музичного інструменту” :

- * напишіть своє прізвище та ім'я, курс, на якому навчаєтесь;
- * вкажіть прізвище та ім'я вашого викладача;
- * дотримуйтеся порядку творів у програмі: поліфонія, велика форма, п'єса;
- * точно вкажіть ініціали та прізвище автора.

Наприклад:

Михайленко Ірина, I курс

клас викладача _____

Програма

1. (автор і назва твору)
2. (автор і назва твору)

Поліфонія записується так:

- Й. С.Бах. Триголосна інвенція c-moll.
- Й. С. Бах. Прелюдія і фуга d-moll, ДТК, I т.
- Г. Гендель. Чакона з Сюїти d-moll.
- Ф.Шопен. Фуга a-moll.
- М. Скорик. Прелюдія і фуга C-dur, I т.

Велика форма записується так:

- Д. Чимароза. Сонатина c-moll.
- Й. Гайдн. Соната e-moll (I ч.).

Як відбувалось планування вашої програми на семестр? Чи задоволені ви своєю програмою до технічного заліку та сольного художньо-виконавського репертуару?

Щоб вам хотілося змінити у плануванні на II семестр?

Чи вдалося вам повністю опанувати гами, вправи та етюди? Чи були труднощі у роботі, в чому вони виражались?

Чи врахували ви досвід планування та організації самостійної роботи, результатів технічного заліку перед тим, як працювати над сольним художньо-виконавським репертуаром?

Перелічіть, що б конкретно ви змінили, щоб досягти кращих результатів на іспиті?

Зверніться до викладача за програмою на наступний семестр до канікул!

- Використайте вільний час на канікулах для розбору нових творів, поцікавтеся їх авторами, послухайте відомих фортепіанних виконавців цих творів, подивіться про них фільми. Робіть все не кваплячись, із задоволенням! Можливо, виникне необхідність вибрати щось інше (обґрунтуйте свій новий вибір).

- Добре відпочиньте (а відпочинок теж треба планувати): здійсніть подорож, запишіться на танці, займіться спортом, просто поспілкуйтеся з батьками, друзями, гуляйте на свіжому повітрі, читайте, просто виспіться...

Важливо.

Уміння відпочивати – мистецтво таке ж важливе, як уміння працювати! Воно невід’ємна частина цього уміння.

Самарій Савшинський
[48, с. 28]

1-й курс, 2 –й семестр

Використовуючи свій досвід та підсумки I семестру, поміркуйте над плануванням на II семестр. Ознайомтеся з навчальним планом на II півріччя : [див. с. 9].

1. Під керівництвом викладача уточніть свою програму до технічного заліку та сольного художньо-виконавського репертуару.
2. Продумайте свій розпорядок дня, самостійної роботи, згадайте, що вам для цього потрібно.
3. Не забувайте, що в організації самостійних занять з фортепіано вкрай ***важливим є:***
  - ***Систематичність.*** Звичка до щоденних занять створює психологічний комфорт, сам організм з часом налагоджується працювати “ритмічно”, ви будете отримувати від занять задоволення.
  - Якщо заняття відбувається в один і той же час, напрацьовується звичка, ви отримаєте ***готовність до роботи*** за інструментом, більше позитивних емоцій та продуктивність занять.
  - Більше ***концентруйтеся на самому процесі*** вашої роботи (*тут і тепер*), а не на можливих результатах.

У книзі “***Принесення Надії Голубовській***” наведено фрагмент з її неопублікованого рукопису “Мій творчий метод”.

Виховання методів домашньої роботи – важлива і складна ділянка. Згадаємо лише деякі з творчих принципів:

“1. Нічого не робити поза змістом. Можна вимкнути емоцію, навіть потрібно, поки річ в “лабораторії”, але ніколи не вимикати логічного змісту, нічого не “довбати” ...

2. Свідома і слухова пам'ять повинна йти попереду моторної. Потрібно вчити напам'ять, а не чекати, поки руки запам'ятають.

3. Не забовтувати твір, поки ним не володієш ...

4. Вчити треба те, що не виходить, а не все підряд.

5. Вчити треба в тому темпі, в якому можна зіграти бездоганно. Повільний темп - це проведення всього процесу через свідомість ... Кінцевий етап - це несвідомий автоматизм. Надзвичайно важливо, домігшись кінцевого етапу, не втратити здатності перевірити свідомістю всі подробиці.

6. Не можна допускати “заїкань”. Тобто, виправлятися і йти далі. Вони в’їдаються в плоть. Відучитися важче, ніж навчитися.

7. Необхідно вміти розпізнати труднощі, які зустрічаються. Не можна говорити: “не виходить”. Треба вміти аналізувати, що саме не виходить і чому. Тоді можна знайти і засоби подолання труднощів.

8. Ставити точну мету в кожному відрізку роботи, не працювати “взагалі”...

9. Домагатися мети тут же на місці, хоч частково ... а не чекати, коли вийде.

10. Ніколи нічого не робити механічно. Точність, спрямованість у роботі - найпотрібніше і найважче”³.

---

³Приношение Надежде Голубовской / ред.-сост. Т. Зайцева, С. Закарян-Рустайн, В. Смирнов. – СПб. : Композитор, 2007. – с.74.

Заліковий кредит II

Змістовий модуль I. Інструктивно-технічний матеріал

План на змістовий модуль I.

Завдання 1. Гами та вправи

Гами “полегшують”, звільняють і роблять вправною руку, дають їй невидимі крила, які допомагають швидко “пролітати” над клавіатурою на всьому її протязі.

Маргарет Лонг

[7, с. 216]

Гами та вправи (вказіть які)

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити до (число, місяць) _____

Зверніть увагу.

Техніка, яка є тільки частиною піаністичного мистецтва, знаходиться не тільки в пальцях і кисті, чи в силі й витримці. Вища техніка зосереджена в мозку. Вона складається з геометрії, розрахунку віддалей і мудрого розпорядку. Але це тільки початок, бо до справжньої техніки належать також звуковидобування й, особливо, використання педалі.

Ферруччо Бузоні

[Цит. за: 42, с.36]

Поміркуйте...

У статті видатного композитора та піаніста **Сергія Рахманінова** “Десять характерних ознак прекрасної фортепіанної гри” зазначається, що у другій половині XIX та на початку XX століття вправи та гами визначалися як основний матеріал для навчання гри на фортепіано. Зокрема, у консерваторському курсі техніка була першочерговим предметом. Вивчення гам та вправ передбачалося протягом п’яти років, в кінці курсу студенти здавали доволі складний екзамен... Він порівнював людину, котра не має глибоких технічних знань та умінь з музичною табакеркою, що обмежена грою всього кількох мелодій..⁴

---

⁴ Рахманинов С.В. Десять характерных признаков прекрасной фортепианной игры / С.В. Рахманинов.

// Публикации Рахманинова : Литературное наследие : т. III. – С.232-240 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://senar.ru/articles/ten_sings/

Леопольд Годовський (вчитель Г. Нейгауза), один з великих піаністів-віртуозів післярубінштейнівської епохи, якого називали “чарівником техніки”, ніколи не вчив гам, однак грав їх з таким блиском, рівністю, швидкістю та красою звучання, що про це згадують всі його сучасники-піаністи. Він грав найкраще гами, які траплялись у п’єсах і таким чином навчився ідеально грати гаму як таку...⁵

Святослав Ріхтер: “... в житті я не більше десяти годин грав гами. Якщо я починав грати гами, то через десять хвилин вставав від інструменту. В мене були віртуозні речі, над якими я довго працював: над сонатою Ліста, наприклад. Все залежить від речі. “Блукаючі вогні” - над цим я сидів рік... У тому ж році я працював над П’ятою сонатою Скрябіна: береться віртуозно складний епізод і грається повільно півгодини...”⁶

Маргарет Лонг стверджувала, що “вправи – прості, елементарні, раціональні, закріплені традицією та їх обов’язкове доповнення – етюди, в першому ряду яких (поряд з прекрасними новими творами) стоять етюди Черні, цього майстра техніки, – це такі необхідні етапи. Через ці етапи повинен пройти піаніст. Не пройшовши цим шляхом, він повинен буде звернутися до нього пізніше, жалкуючи про втрачений час”⁷.

Еміль Гігельс щоденно розігрував цілий комплекс елементарних вправ. Незмінно грав гами. Він називав їх “ящиком з інструментами для піаніста”. “Підходжу і вибираю важливі та необхідні інструменти, без яких ніколи не можу обійтись – прямі, розхідні гами, арпеджіо. Так я здійснюю, використовуючи вислів Ігумнова, свій “ранковий туалет”⁷.

Які думки викликали у вас ці приклади? Про що це для вас?

---

⁵ Мальцева Е. Г. Александр Зилоти : пианист, педагог, организатор концертной жизни : дис. ... канд. искусств. Ростов-на-Дону, 2014. – С. 164 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://rostcons.ru/assets/ref-disser/malceva-disser.pdf>

⁶ Вицинский А. Беседы с пианистами. Святослав Рихтер / А. Вицинский [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://sviatoslavrihter.ru/articles.php>

⁷ Переверзева С. А. Процесс изучения и методические рекомендации в работе над этюдами на примере этюдов К. Черни под редакцией Г.Гермера / С. А. Переверзева [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://festival.1september.ru/articles/637519>

А який рівень техніки, технічної підготовки у вас?

Що вам особисто потрібно зробити для покращення вашого технічного статусу?

Запишіть, що ви думаєте з цього приводу.

Завдання 2, 3. Два етюди на різні види техніки

Етюд 1: _____

Швидко грає на роялі той, хто вміє швидко думати в процесі гри. Швидко думати для музиканта – значить легко і невимушено орієнтуватися в миттєво змінюваних ігрових ситуаціях, тримати під контролем виконання при найбільших швидкостях ...

Геннадій Ципін

[57, с. 123]

а) розібрати до (число, місяць); _____

б) вивчити до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір твору:

На який вид техніки написаний етюд ?

Визначте основні технічні завдання етюд:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Етюд 2

Фортепіанна техніка нагадує величезний айсберг. Його видима вершина – рухово-моторний аспект піаністичної діяльності... Підводна частина айсберга – внутрішня робота художньо-естетичного, анатомо-фізіологічного та психологічного аспектів обдарування... Техніка піаніста вимагає багатогодинної копійки праці, оскільки художній задум музичного твору тим ясніший для слухача, чим він якісніше втілений технічно.

Тетяна Воробкевич

[6, с. 56]

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір твору:

На який вид техніки написаний етюд ?

Визначте основні технічні завдання етюд:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Важливо.

У роботі над піаністичною технікою ... потрібні ще такі необхідні компоненти музичного розвитку, як яскравість образних уявлень, глибина переживань, відчуття живого пульсу руху музичної тканини, а також слуховий розвиток. Недорозвинутість цих сторін часто буває причиною недосконалості техніки, її обмеженості, скутості, нерівності, а також “немузикальності”... Недостатньо яскраве відчуття характеру музики, недостатнє переживання буває причиною не тільки безбарвності звукового образу, але й технічної обмеженості..., “кострубатості” ...

Євген Тімакін

[77, с .87]

Питання до колоквиума

1. Фундамент фортепіанної техніки за Є. Ліbermanом.

---

2. Збірники вправ для фортепіано та їх значення в систематичній роботі над технікою.

---

3. Загальні принципи роботи над фортепіанною технікою.

---

4. Види етюдів

---

5. Будова мінорної гами.

---

6. Види мінору.

---

7. Методичні праці з розвитку фортепіанної техніки.

---

8. Музичні терміни для сповільнення темпу.

Важливо.

Займайтеся краще вдвічі менше, але зосереджено ... Не можна ... думати про щось, крім тієї роботи, яка перед вами, якщо ви хочете домогтися якихось результатів. Зосередженість – це перша буква в алфавіті успіху.

Йосиф Гофман

[68, с. 130]

Рекомендований матеріал для розвитку

1. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано : підручник / Т. П. Воробкевич. – Львів : Логос, 2001. – С. 75 –124.
2. Корыхалова Н. П. Играем гаммы / Н. П. Корыхалова. – М. : Музыка, 2003. – 84 с.
3. Либерман Е. Работа над фортепианной техникой / Е. Либерман. – М. : Классика – XXI век, 2003. – 148 с.
4. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепьянной игры. Записки педагога. – Изд. 5-е. – / Г. Г. Нейгауз. – М. : Музыка, 1988. – С.77–123.
5. Рябов І. Гами, тризвуки, арпеджіо для фортепіано / І. Рябов. – К. : Музична Україна, 1977. – 80 с.
6. Григорьев Л., Платек Я. Современные пианисты / Л. Григорьев, Я. Платек. – М. : Сов. композитор, 1985.– 469 с.
7. Тимакин Е. М. Воспитание пианиста / Е. М. Тимакин. – М. : Сов. композитор, 1989. – 144 с.
8. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков / А. Шмидт-Шкловская. – Ленинград : Музыка, 1985. – 71 с.
9. Штепанова-Курцова И. Фортепианная техника. Методика и практика / И. Штепанова-Курцова. – К. : Музична Україна, 1982. – 160 с.

Підведемо підсумки технічного заліку.

Як ви можете загалом оцінити другий технічний залік I курсу?

Чи є різниця між вашим виступом у першому та другому семестрах?

Порівняйте їх:

I техзалік

Що було позитивним у виступі?

Що було негативним у виступі?

II техзалік

Що було позитивним у виступі?

Що було негативним у виступі?

Що вдалося змінити, виправити порівняно з першим техзаліком (складність репертуару, об'єм, просто краще вивчити текст, впевненіше почувати себе за інструментом, відтворити не тільки текст, але й зміст етюдів тощо).

Які зауваження ви отримали за виконання гам, етюдів?

Що ви самі відзначаєте у своїй грі, на що вам потрібно звернути увагу, над чим попрацювати?

Змістовий модуль II.

Сольний художньо-виконавський репертуар

Які твори ви обрали для сольного художньо-виконавського репертуару на другий семестр?

Знайдіть в інтернеті піаністів, які виконують обрані вами твори або інші твори цього ж композитора чи композиторів цієї доби. Чим багатшим буде ваш слуховий досвід, тим краще, точніше буде ваше власне виконання.

Запишіть ваші враження. На які думки, дії наштовхує вас прослуханий матеріал?

План на змістовий модуль II.

Завдання 1. Твір великої форми

Праця над творами великої форми – сонатинами, сонатами, концертами та варіаційними циклами – передбачає ... наявність відповідних знань та вміння узагальнити власні виконавські навички. Складний, багатогранний зміст творів великої форми вимагає вирішення різних художніх і піаністичних завдань, вміння для досягнення єдності виконання підпорядкувати всю дію в творі одному наскрізному розвитку.

Тетяна Воробкевич

[6, с. 211]

- а) розібрати до (число, місяць) _____
- б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір твору:

Визначте основні завдання до виконання твору великої форми:

Визначте стиль, форму та жанрові особливості твору:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Важливо.

Відмінності в інтерпретації творів віденських класиків – Гайдна, Моцарта та раннього Бетховена – пов'язані з природою їх піанізму. У Гайдна в своїй основі вона – інструментальна. У Моцарта – пов'язана з особливостями оперно-вокальної драматургії. Переконайтеся в цьому неважко, зігравши початкові такти декількох сонат Гайдна і Моцарта. Інтерпретувати Моцарта складніше, тому що імітувати на роялі людський голос значно важче, ніж будь-який музичний інструмент. Піанізм Бетховена за своєю природою – оркестральний. Вже перша сторінка I частини Першої сонати – незаперечне свідчення того.

Борис Печерський

[42 , с. 8]

Завдання 2. П'єса

Звук повинен бути огорненим у тишу [...], покоїтися у тиші, як дорогоцінне каміння в оксамитовій скриньці.

Генріх Нейгауз

[63, с. 76]

Тільки той, хто чує ясно протяжність фортепіанного звуку ... з усіма змінами сили ... зможе оволодіти необхідною різноманітністю звуку, потрібною не тільки для поліфонічної гри, але і для ясної передачі гармонії, співвідношення між мелодією і акомпанементом, а головне – для створення звукової перспективи, яка так само реальна в музиці для вуха, як в живописі для ока.

Генріх Нейгауз

[63, с. 61]

а) розібрати до (число, місяць) _____

б) вивчити напам'ять до (число, місяць) _____

Короткі відомості про автора:

Тональність, темп та музичний розмір твору:

Визначте основні виконавські завдання твору:

Визначте музичний стиль, форму та жанр твору:

Випишіть музичні терміни, які зустрічаються у цьому творі:

Важливо.

Працюючи над п'єсами кантиленного характеру, піаністу слід подбати про збереження ідеї вокальності. Необхідно прагнути виховати в собі відчуття вокальної пружності, напруженості мелодичних інтервалів. У моторних творах, де обидві руки грають в однаково швидкому темпі, необхідно одну з них (бажано ліву) відчутти ніби “ведучим колесом”⁸.

---

⁸М. Кайкова. До питання формування навичок самостійної роботи студентів у процесі фортепіанної підготовки / Марина Кайкова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2013. – Випуск 46. – С. 29.

Завдання 3. Анотація на п'єсу (письмова робота).

Напишіть **анотацію** за планом :

1. Композитор. Характерні особливості його творчості.
2. Історія написання твору.
3. Образно-емоційна характеристика твору.
4. Жанрові особливості та форма твору.
5. Аналіз засобів музичної виразності (лад, тональність, фактура, мелодія, метро-ритм).
6. Аналіз засобів виконавської виразності (динаміка, артикуляція, тембральне забарвлення, педаль, темп).

---

2. Композитори віденської класичної школи.

---

3. Фортепіанна спадщина Й. Гайдна.

---

4. Фортепіанна спадщина В. А. Моцарта

---

5. Будова сонатного Allegro.

---

6. Особливості роботи над сонатною формою.

---

7. Форма рондо.

---

8. Музичні терміни: повільні темпи.

Рекомендований матеріал для розвитку

1. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства. Часть 1 /А. Д. Алексеев . – М. : Музыка, 1962. – С.116–138.
2. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано: підручник /Т. П. Воробкевич. – Львів : Логос, 2001. – С. 211–215.
3. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах (клавікорд, клавесин, фортепіано) XIV-XVIII ст. : навч. посібник для студ. музичних вузів / Н. Б. Кашкадамова. – Вищий держ. музичний ін-т ім. М. Лисенка. – К. : Освіта України, 2009. – С. 276–343.

Підсумки першого навчального року

Завершився ваш останній модуль на I курсі. Яким був цей виступ для вас?

Чи задоволені ви своєю оцінкою?

Що б ви хотіли змінити у своєму виступі, якби грали ще раз? Чим детальніша відповідь, тим краще наступний результат.

Чи вдалось, на ваш погляд, врахувати попередній досвід вашої самостійної роботи, щоб уникнути помилок?

Який досвід став для вас особливо корисним і чому?

Як ви збираєтесь використувати його на II курсі?

Зверніться до викладача за програмою на літо до канікул!

Поцікавтеся програмними вимогами на II курс [див. с. 10]. Подумайте, що б ви самі хотіли грати у наступному році? Включіть це у ваші плани на літо і грайте із задоволенням.

Планування на II курс

III. Підсумки самостійної роботи

Мій навчальний репертуар

I семестр

Змістовий модуль I.

Змістовий модуль II.

II семестр

Змістовий модуль I.

Змістовий модуль II.

Мій робочий словник музичних термінів

Швидкі темпи:

Помірні темпи:

Повільні темпи:

Музичні терміни для сповільнення темпу:

Музичні терміни для прискорення темпу:

Динамічні відтінки:

IV. Критерії оцінювання навчальних завдань

Критерії оцінювання виконавського рівня студентів з “Основного музичного інструменту”

Оцінка **“відмінно” А (90-100 балів)** – усвідомлене та грамотне виконання програми на високому художньому та технічному рівні відповідно до особливостей епохи та стилю композитора. Високий рівень зрілості музичного мислення, технічної підготовки, творче відношення до твору, переконливість трактування. Повне розкриття емоційно-художнього змісту виконуваних творів. Належна артистично-сценічна культура.

Оцінка **“добре” В (82-89 балів)** – достатньо високий ступінь зрілості музичного мислення, грамотне виконання музичного твору з дотриманням стильових особливостей епохи та композитора, достатній рівень технічної підготовки, правильне застосування музично-виразових засобів для розкриття музичного образу твору, незначні технічні похибки під час виконання. Уміння подолати надмірне хвилювання.

Оцінка **“добре” С (74-81 балів)** – усвідомлене виконання програми на достатньому художньому і технічному рівні. Виконання твору з окремими неточностями у відтворенні динамічних відтінків, штрихів, звуковидобуванні. Недостатня виразність, емоційність. Недостатня артистично-сценічна культура.

Оцінка **“задовільно” Д (64-73 балів)** – задовільний художньо-технічний рівень виконання програми, обмежений обсяг технічної підготовки (невизначна, нечітка гра, недостатній рівень володіння технікою), недостатня переконливість трактування музичного твору. Виконання твору з текстовими, технічними, штриховими, артикуляційними та інтонаційними неточностями, поверхова передача стильових особливостей твору, відсутність артистично-сценічної культури.

Оцінка **“задовільно” Е (60-63 бали)** – виконання програми на слабкому художньо-технічному рівні, недостатнє розуміння та втілення художнього образу, наявність значних технічних та текстових помилок. Ритмічні неточності, темпова нестабільність, не завжди вмотивоване застосування музично-виразових засобів для розкриття художнього образу. Відсутність артистично-сценічної культури.

Оцінка **“незадовільно” FХ (35-59 балів)** – низький художньо-технічний рівень виконання програми, недостатній обсяг розвитку піаністичних умінь та навичок, велика кількість технічних, штрихових, артикуляційних неточностей, нерозуміння драматургії музичного твору, слабка знання музичного тексту, зупинки при виконанні твору. Невміння психологічно налаштуватись на виконання музичного твору і подолати хвилювання.

Оцінка “незадовільно” **F (0-34 бали)** – незнання нотного тексту, зупинки при виконанні твору, велика кількість технічних і текстових помилок, відсутність суто піаністичних професійних навичок. Невміння психологічно налаштуватися на виконання програми і подолати хвилювання.

Критерії оцінювання інструктивно-технічного матеріалу

(30 балів)

25-30 балів – “5” (“відмінно”);

19-24 бали – “4” (“добре”);

13-18 балів – “3” (“задовільно”);

7- 12 балів – “2” (“незадовільно”);

1- 6 балів – “2” (“незадовільно”) (з обов`язковим повторним курсом)

Оцінка 25-30 балів (“відмінно”) ставиться при виконанні програми високої складності, на високому художньому рівні, текстуально вірно, стилістично достовірно, технічно довершено, емоційно, артистично, надійно.

Оцінка 19-24 бали (“добре”) ставиться студенту при виконанні програми достатньої складності, текстуально вірно, стилістично достовірно, емоційно, артистично, відносно надійно.

Оцінка 13-18 балів (“задовільно”) виставляється при виконанні помірно складної програми, текстуально вірно, стилістично достовірно, з невеликими технічними помилками, емоційно збіднено, артистично, але не зовсім надійно.

Оцінка 12 і менше балів (“незадовільно”) виставляється студенту при виконанні творів недостатньої (згідно вимог програми) складності, з текстовими помилками, стилістично недостовірно, технічно не досконало, не емоційно, не надійно.

Критерії оцінювання сольного-виконавського репертуару

(50 балів)

45-50 балів – “5” (“відмінно”);

38-44 бали – “4” (“добре”);

30-37 балів – “3” (“задовільно”);

18-29 балів – “2” (“незадовільно”);

1-17 балів – “2” (“незадовільно”) (з обов`язковим повторним курсом)

Оцінка 45-50 балів (“відмінно”) ставиться при виконанні програми високої складності, на високому художньому рівні, текстуально вірно, стилістично достовірно, технічно довершено, емоційно, артистично, надійно.

Оцінка “відмінно” у виконанні поліфонії :

- Слухання багатоголосся, диференціація поліфонічної фактури (тема, протискладнення, інтермедії), рельєфне звучання кожного голосу, адекватне розуміння емоційно-образного змісту твору, особливостей інтонаційного, мелодичного та гармонічного розвитку .

Оцінка “відмінно” у виконанні великої форми :

- Виразність, осмисленість, ясність у процесі передачі формотворчих компонентів твору (розділи – експозиція, розробка, реприза), переконливе прочитання засобів музичної виразності, точне виконання штрихів, диференційоване звучання фактури, метроритмічна і темпова стійкість виконання, володіння різними прийомами педалізації .

Оцінка “відмінно” у виконанні п'єси:

- Яскрава передача емоційно-образної сфери твору, переконливе втілення авторського задуму, диференціація звучання мелодії та акомпанементу, виразне інтонування мелодії, володіння різними прийомами звуковидобування і педалізації, різними видами фортепіанної фактури.

Оцінка 38-44 бали (“добре”) ставиться студенту при виконанні програми достатньої складності, текстуально вірно, стилістично достовірно, емоційно, артистично, відносно надійно.

Оцінка “добре” у виконанні поліфонії :

- Слухання багатоголосся, недостатньо диференційоване звучання поліфонічної фактури (тема, протискладнення, інтермедії), рельєфне інтонування кожного голосу; адекватне розуміння емоційно-образного змісту твору при незначних недоліках інтонаційного, мелодичного та гармонічного розвитку .

Оцінка “добре” у виконанні великої форми :

- Виразність, осмисленість, ясність виконання в процесі передачі формотворчих компонентів твору (розділи – експозиція, розробка, реприза), незначні недоліки при виконанні штрихів, артикуляційних позначень, диференційованому звучанні фактури, метроритмічна і темпова стійкість виконання, володіння різними прийомами педалізації.

Оцінка “добре” у виконанні п'єси:

- Виразна передача емоційно-образної сфери твору, диференціація звучання мелодії та акомпанементу, незначні недоліки в інтонуванні мелодії, різних прийомів звуковидобування і педалізації, різних видів фортепіанної фактури.

Оцінка 30-37 балів (“задовільно”) виставляється при виконанні помірно складної програми, текстуально вірно, стилістично достовірно, з невеликими технічними помилками, емоційно збіднено, артистично, але не зовсім надійно.

Оцінка “задовільно” у виконанні поліфонії :

- Недостатньо точно передана диференціація поліфонічної фактури (тема, протискладнення, інтермедії), неглибоке розуміння емоційно-образного змісту твору при значних недоліках інтонаційного, мелодичного та гармонічного розвитку .

Оцінка “задовільно” у виконанні великої форми :

- Невиразне, недостатньо осмислене виконання в процесі передачі формотворчих компонентів твору, недоліки при виконанні штрихів, артикуляційних позначень, диференційованому звучанні фактури, метроритмічна і темпова нестійкість виконання, слабе володіння різними прийомами педалізації.

Оцінка “задовільно” у виконанні п'єси:

- Невиразна передача емоційно-образної сфери твору, недостатня диференціація звучання мелодії та акомпанементу, недоліки в інтонуванні мелодії, різних прийомів звуковидобування і педалізації, різних видів фортепіанної фактури.

Оцінка 29 і менше балів (“незадовільно”) виставляється студенту при виконанні творів недостатньої (згідно вимог програми) складності, з текстовими помилками, стилістично недостовірно, технічно не завершено, не емоційно, не надійно.

Оцінка “незадовільно” у виконанні поліфонії :

- Відсутнє диференційоване звучання поліфонічної фактури (тема, протискладнення, інтермедії), нерозуміння емоційно-образного змісту твору, інтонаційних та гармонічних особливостей його розвитку .

У виконанні великої форми :

- Відсутня ясність у передачі формотворчих компонентів твору (розділи – експозиція, розробка, реприза), неточності в передачі засобів музичної виразності, штрихів, артикуляційних позначень, педалізації; метроритмічна і темпова нестабільність виконання.

У виконанні п'єси:

- Невпевнене, невиразне виконання, нерозуміння авторського задуму твору; невміле володіння різними прийомами звуковидобування; відсутність диференційованого звучання мелодії і акомпанементу; недоліки метроритму, педалізації.

Шкала оцінювання : національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 - 100	A	Відмінно	зараховано
82 - 89	B	Добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	Задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

У. Додатки

Навчально-методична література

Фортепіанна педагогіка та виконавство

1. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства. Часть 1 и 2. / А. Д. Алексеев. – М. : Музыка, 1988. – 415 с.
2. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства. Часть 3. / А. Д. Алексеев. – М. : Музыка, 1982. – 286 с.
3. Анотація на музичний твір: методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020207 “Музична педагогіка і виховання” та 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музыка” / [уклад. : Буцяк В. І., Яковенко Л. П.] ; Рівне : РДГУ, 2005. – 40 с.
4. Бэлза И. Фридерик Францишек Шопен / И. Бэлза. – М. : Музыка, 1991. – 41 с.
5. В классе А. Б. Гольденвейзера. Уроки мастерства. Сборник статей / сост. Д. Д. Благой, Е. И. Гольденвейзер. – М. : Музыка, 1986. – 214 с.
6. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано : підручник / Т. П. Воробкевич. – Львів : Логос, 2001. – 244 с.
7. Выдающиеся пианисты-педагоги о фортепианном искусстве / Вступительная статья, составление и общая редакция С. М. Хентовой. – М. : Музыка, 1966. – 315 с.
8. Гаккель Л. Фортепианная музыка XX века : очерки / Л. Гаккель. – Л. : Сов. композитор, 1990. – 288 с.
9. Гнатів Т. Музична культура Франції рубежу XIX-XX століть: Клод Дебюссі, Моріс Равель : навч. посіб. / Т. Гнатів. – К. : Муз. Україна, 1993. – 204 с.
10. Голубовская Н. И. Искусство педализации. Методическое пособие / Н. И. Голубовская. – М. : Музыка, 1974. – 96 с.
11. Гордон Г. Эмиль Гилельс. За гранью мифа / Г. Гордон. – М. : Классика-XXI, 2007. – 376 с.
12. Григорьев Л., Платек Я. Современные пианисты / Л. Григорьев, Я. Платек. – М. : Сов. композитор, 1990. – 416 с.
13. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа XX століття в контексті музичної педагогіки : історико-методологічні та теоретико-технологічні аспекти : [монографія] / Н. П. Гуральник. – К. : НПУ, 2007. – 460 с.
14. Зильберквит М. А. Рождение фортепиано / М. А. Зильберквит. – М. : П. Юргенсон, 2006. – 96 с.
15. Зильберман Ю. А. Семь очерков о Владимире Горовице : учебн. пособие / Ю. А. Зильберман – К. : ТОВ “Типографія “Клякса“, 2011. – 144 с.

16. Как исполнять импрессионистов : учебное пособие / сост. и вступ. ст. О. В. Невская. – М. : Классика-XXI, 2008. – 140 с.
17. Как исполнять Рахманинова : сб. статей / сост. и вступ. статья С. В. Грохотова. – М. : Классика-XXI, 2003. – 160 с.
18. Как исполнять Шопена : сб. статей и материалов / сост. А. В. Засимова – М. : Классика-XXI, 2009. – 420 с.
19. Кашкадамова Н. Б. Історія фортеп'янного мистецтва ХІХ сторіччя : підручник / Н. Б. Кашкадамова. – Тернопіль : Астон, 2006. – 608 с.
20. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах (клавікорд, клавесин, фортепіано) ХІV-ХVІІІ ст. : навч. посібник для студ. музичних вузів / Н. Б. Кашкадамова. – Вищий держ. музичний ін-т ім. М. Лисенка. – К. : Освіта України, 2009. – 416 с.
21. Кашкадамова Н. Б. Фортепіанне мистецтво Шопена : наук.-метод. нарис / Н. Б. Кашкадамова; Вищий держ. музичний ін-т ім. М. Лисенка. – Тернопіль : СМП “Астон”, 2000. – 80 с.
22. Кевин Баззана. Очарованный странник. Жизнь и искусство Глена Гульда / Кевин Баззана. – М. : Классика-XXI, 2007. – 480 с.
23. Кияновська Л. О. Українська музична культура : навч. посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І-ІІ рівня акредитації / Л. О. Кияновська. – К. : ДМЦНЗКМ, 2002. – 160 с.
24. Клин В. Українська радянська фортепіанна музика (1917-1977) / В. Клин. – К. : Наукова думка, 1980. – 313 с.
25. Корній Л., Сюта Б. Українська музична культура / Л. Корній, Б. Сюта. – К. : Музична Україна, 2014. – 608 с.
26. Корыхалова Н. П. Музыкально-исполнительские термины : Возникновение, развитие значений и их оттенки, использование в разных стилях / Н. П. Корыхалова. – СПб. : Композитор, 2000. – 272 с.
27. Кременштейн Б. Л. Воспитание самостоятельности учащегося в классе специального фортепиано. Серия : Секреты фортепианного мастерства. Учебно-методическое пособие / Б. Л. Кременштейн. – М. : Классика-XXI, 2003. – 127 с.
28. Кременштейн Б. Педагогика Г. Нейгауза / Б. Кременштейн. – М. : Музыка, 1984. – 88 с.
29. Лабанців-Попко З. Сто піаністів Галичини / З. Лабанців-Попко. – Львів, 2008. – 223 с.
30. Левицька Галя. Основи сучасної педалізації / Галя Левицька. – Львів : Сполом, 1997. – 82 с.
31. Любка Колесса – українська піаністка: Статті та матеріали / ред.-упор. Н. Кашкадамова, В. Бобицька. – Львів : Літопис, 2010. – 460 с.
32. Маккиннон Л. Игра наизусть / Л. Маккиннон. – М. : Классика-XXI, 2004. – 152 с.

33. Марія Крушельницька. Спогади. Статті. Матеріали / [упор. Т. Воробкевич, Н. Кашкадамова]. – Львів : Сполом, 2004. – 208 с.
34. Мильштейн Я. И. Константин Николаевич Игумнов / Я. И. Мильштейн. – М. : Музыка, 1975. – 471 с.
35. Мильштейн Я. И. Очерки о Шопене / Я. И. Мильштейн ; [предисл. В. В. Задерацкого]. – М. : Музыка, 1987. – 174 с.
36. Мильштейн Я. И. Советы Шопена пианистам / Я. И. Мильштейн. – М. : Музыка, 1967. – 119 с.
37. Метнер Н. К. Повседневная работа пианиста-композитора : страницы из записной книжки / сост. М. А. Гуревич, Л. Г. Лукомский. – М. : Музыка, 1979. – 71 с.
38. Монсенжон Бруно. Рихтер : диалоги, дневники / Б. Монсенжон. – М. : Классика-XXI, 2010. – 480 с.
39. Муцмакер В. И. Совершенствование музыкальной памяти в процессе обучения игре на фортепиано / В. И. Муцмакер. – М. : Музыка, 1984. – 185 с.
40. Нейгауз Г. Г. Размышления, воспоминания, дневники; Избранные статьи. Письма к родителям / [Сост., подгот. текста, вступ. статья и коммент. Я. И. Мильштейна]. – М. : Сов. композитор, 1983. – 528 с.
41. Николаев А. А. Очерки по истории фортепианной педагогики и истории пианизма : Учебное пособие / А. А. Николаев. – М. : Музыка, 1980. – 112 с.
42. Печерский Б. А. Мысли о музыке. Афоризмы. – М. : МГЛУ, 2007. – 148 с.
43. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства: зб. статей / ред. та упоряд. А. Й. Корженевський. – К. : Музична Україна, 1981. – 116 с.
44. Основний музичний інструмент (фортепіано) : програма навчального курсу для студентів спеціальностей 6.010102 “Педагогіка та методика середньої освіти. Музика” , 6.020207 ”Музична педагогіка та виховання” / укл. Тарчинська Ю. Г., Джура О. Ф., Смалько М. Ф. – Рівне : РДГУ, 2006. – 28 с.
45. Путь к совершенству. Диалоги, статьи и материалы о фортепианном искусстве / сост. Стуколкина С. М. – Спб. : Композитор, 2007. – 392 с.
46. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
47. Савицький Р. Основні засади фортепіанної педагогіки: метод. посібник / Р. Савицький. – Тернопіль : Астон, 2000. – 68 с.
48. Савшинский С. И. Режим и гигиена работы пианиста / С. И. Савшинский /.– Л. : Сов. композитор, 1963. – 119 с.
49. Светозарова Н., Кременштейн Б. Педализация в процессе обучения на фортепиано /

- Н. Светозарова, Б. Кременштейн. – М. : Классика-XXI, 2010. – 144 с.
50. Секреты фортепианного мастерства : Мысли и афоризмы выдающихся музыкантов / сост. Н. Енукидзе, В. Есаков. – М. : Классика-XXI, 2008. – 159 с.
51. Снегірьов О. М. Піаністи України ХХ ст. / Київське держ. вище музичне училище ім. Р. М. Глієра ; Всеукраїнська національна асоціація піаністів-лауреатів міжнародних конкурсів ; Міжнародний благодійний фонд конкурсу Володимира Горовіца. – К., 2001. – 157 с.
52. Тарчинська Ю. Г. Формування раціональних прийомів гри на фортепіано : на прикладі творчої спадщини Л. Бетховена, Ф. Шопена, С. Прокоф'єва : навчальний посібник / Ю. Г. Тарчинська. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 100 с.
53. Теория и методика обучения игре на фортепиано : учеб. пособие для студ. высш. уч. завед. / ред. А. Каузова, А. Николаева. – М. : Владос, 2001. – 368 с.
54. Тетерюк Ю. С. Педагогічні принципи професора Олега Криштальського / Ю. С. Тетерюк. – Ужгород : Ліра, 2007. – 92 с.
55. Устименко Ю. С. Фортепіано для всіх. Педагогічні роздуми: навч. посіб. / Ю. С. Устименко; Дніпропетр. консерваторія ім. Глінки. – Д. : ІМА-прес, 2008. – 112 с.
56. Хурсина Ж. Выдающиеся педагоги-пианисты Киевской консерватории / Ж. Хурсина. – К. : Музична Україна, 1990. – 131 с.
57. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 «Музыка и пение»] / Г. М. Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

Робота над музичним твором

58. Благой Д. К. К пониманию пианистом авторского текста (заметки об артикуляционных, динамических и темповых обозначениях) / Д. К. Благой // Вопросы фортепианного исполнительства. – М., 1973. – Вып. 3. – С. 188–217.
59. Коган Г. Работа пианиста / Г. Коган. – М. : Классика-XXI, 2004. – 203 с.
60. Коган Г. У врат мастерства / Г. Коган. – М. : Сов. композитор, 1977. – 177 с.
61. Корыхалова Н. П. За вторым роялем. Работа над музыкальным произведением в фортепианном классе / Н. П. Корыхалова. – СПб. : Композитор, 2006. – 552 с.
62. Либерман Е. Я. Творческая работа пианиста с авторским текстом / Е. Я. Либерман. – М. : Музыка, 1982. – 235 с.
63. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры / Г. Г. Нейгауз. – Изд. 5. – М. : Музыка, 1988. – 240 с.

64. Перельман Натан. В классе рояля: Короткие рассуждения / Натан Перельман. – М. : Классика-XXI, 2003. – 151 с.
65. Савшинский С. И. Пианист и его работа / С. И. Савшинский. – М. : Классика -XXI век, 2002. – 240 с.
66. Савшинский С. И. Работа пианиста над музыкальным произведением / С. И. Савшинский. – М. : Классика-XXI, 2004. – 192 с.

Робота над фортепіанною технікою

67. Гат И. Техника фортепианной игры / И. Гат. – М. : Музыка, Будапешт : Корвина, 1973. – 244 с.
68. Гофман И. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре / И. Гофман. – М. : Гос. муз. издательство, 1961. – 245 с.
69. Ещенко М. А. Этюды Шопена (исполнительский анализ в классе проф. С. Е. Фейнберга) / М. А. Ещенко // Вопросы фортепианного исполнительства. – Вып. 3. – М. : Музыка, 1973. – С. 120–137.
70. Корыхалова Н. П. Играем гаммы / Н. П. Корыхалова. – М. : Музыка, 2003. – 84 с.
71. Корто А. Рациональные принципы фортепианной техники. Ред., перевод с фр. и комментарии Я. Мильштейна / А. Корто. – М. : Музыка, 1966. – 108 с.
72. Либерман Е. Я. Работа над фортепианной техникой / Е. Я. Либерман. – М. : Классика-XXI век, 2003. – 148 с.
73. Лонг М. Фортепиано – школа упражнений / М. Лонг. – Л. : Госмузиздат, 1963. – 125 с.
74. Рябов И. М. Гаммы, трезвучия, арпеджио: для ф.-п.: для учащихся муз. учеб. заведений: С предисл. / И. Рябов. – К. : Музична Україна, 1977. – 80 с.
75. Рябов І. Щоденні вправи піаніста / І. Рябов. – К. : Музична Україна, 1983. – 95 с.
76. Седрамян Л. М. Техника и исполнительские приемы фортепианной игры : учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности “Музыкальное образование” / Л. М. Седрамян. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2007. – 94 с.
77. Тимакин Е. М. Воспитание пианиста / Е. М. Тимакин. – М. : Сов. композитор, 1989. – 144 с.
78. Терентьева Н. А. Карл Черни и его этюды / Н. А. Терентьева. – СПб. : Композитор, 1999. – 68 с.
79. Триліська Н. К. Гами та їх виконання на фортепіано: метод. рекомендації / Н. К. Триліська. - 2-ге вид. - К. : Мелосвіт, 2013. – 56 с.

80. Цыпин Г. М. Исполнитель и техника : учебное пособие для студентов муз. пед. факультетов и отделений высших и средних педагогических учебных заведений / Г. М. Цыпин. – М. : Академия, 1999. – 183 с.
81. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков / А. Шмидт-Шкловская. – Л-д : Музыка, 1985. – 71 с.
82. Штепанова-Курцова И. Фортепианная техника. Методика и практика / И. Штепанова-Курцова. – К. : Музична Україна, 1982. – 160 с.

Робота над поліфонічними творами

83. Бодки Э. Интерпретация клавирных произведений И. С. Баха / Э. Бодки. – М. : Музыка, 1993. – 388 с.
84. Браудо И. Артикуляция (о произношении мелодии) / И. Браудо. – Л-д. : ЛМИ, 1961. – 198 с.
85. Браудо И. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе / И. Браудо. – М. : Музыка, 1965. – 72 с.
86. Друскин М. С. Клавирная музыка / М. С. Друскин. – Л-д. : Гос. муз. издат., 1960. – 383 с.
87. Друскін Я. Про риторичні прийоми в музиці Й. С. Баха / Я. Друскін. – К. : Музична Україна, 1972. – 111 с.
88. Как исполнять Баха : научное издание / сост. М. С. Толстоброва. – М. : Классика-XXI, 2006. – 208 с.
89. Калинина Н. П. Клавирная музыка Баха в фортепианном классе / Н. П. Калинина. – М. : Классика-XXI, 2006. – 114с.
90. Копчевский Н. А. Клавирная музыка. Вопросы исполнения / Н. А. Копчевский. – М. : Музыка, 1986. – 96 с.
91. Копчевский Н.А. Иоганн Себастьян Бах (исторические свидетельства и аналитические данные об исполнительских и педагогических принципах / Н. А. Копчевский // Вопросы музыкальной педагогики / Ред.-сост. В. А. Натансон. – М. : Музыка, 1979. – Вып.1. – С. 85–106.
92. Мильштейн Я. И. Хорошо темперированный клавир И. С. Баха / Я. И. Мильштейн. – М. : Музыка, 1967. – 392 с.
93. Должанский А. 24 прелюдии и фуги Д. Шостаковича / А. Должанский. – Л. : Сов. композитор, 1970. – 260 с.
94. Носина В. Б. Символика музыки И. С. Баха / В. Б. Носина. – М. : Классика-XXI, 2004. – 56 с.
95. Никон О. К. Українська фортепіанна поліфонічна музика : навчальний посібник для студентів спеціальностей “Музична педагогіка та виховання”, “музичне мистецтво” (за

- кредитно-модульною системою організації навчального процесу) / О. К. Никон. – Рівне : РДГУ, 2006. – 201 с.
96. Форкель И. Н. О жизни, искусстве и произведениях И. С. Баха / И. Н. Форкель. – М. : Музыка, 1987. – 144 с.
97. Швейцер А. Иоганн Себастьян Бах / А. Швейцер. – М. : Классика-XXI, 2004. – 816 с.
98. Яворский Б. Л. Сюиты Баха для клавира. О символике “Французских сюит” И. С. Баха: науч. издание / Б. Л. Яворский, В. Б. Носина. – М. : Классика-XXI, 2006. – 156 с.

Робота над творами великої форми

99. Бадюра-Скода Е. и П. Интерпретация Моцарта / Е. и П. Бадюра-Скода. – М. : Музыка, 1972. – 298 с.
100. Виконавський стиль та проблеми інтерпретації фортепіанних творів віденських класиків : методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020207 “Музична педагогіка і виховання” та 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика” / [уклад. Шипунова Н. О., Яковенко Л. П.] ; Рівне : РДГУ, 2006. – 46 с.
101. Гольденвейзер А. Тридцать две сонаты Бетховена: исполнительские комментарии / сост., ред., автор статьи Д. Д. Благой / А. Б. Гольденвейзер. – М. : Музыка, 1966. – 98 с.
102. Как исполнять Бетховена : научное издание / сост. и вступ. ст. А. В. Засимова. – М. : Классика-XXI, 2007. – 232 с.
103. Как исполнять Гайдна : учеб. пособие / сост., авт. предисл. А. М. Меркулов. – М. : Классика-XXI, 2010. – 204 с.
104. Как исполнять Моцарта : учеб. пособие / сост., авт. предисл. А. М. Меркулов. – М. : Классика-XXI, 2007. – 184 с.
105. Кремлев Ю. Фортепианные сонаты Бетховена / Ю. Кремлев. – М. : Сов. композитор, 1970. – 336 с.
106. Курковський Г. Сонати Скарлатті (деякі аспекти виконання) / Г. Курковський // Питання фортепіанного виконавства. – К. : Музична Україна, 1983. – С. 101–114.
107. Меркулов А. М. Редакции клавирных сочинений Гайдна и Моцарта и проблемы стиля интерпретации / А. М. Меркулов // Музыкальное исполнительство и педагогика : сб. статей. – М., 1991. – С. 155–188.
108. Протопопов В. Л. Сонатная форма в западноевропейской музыке 2-ой половины XIX века / В. Л. Протопопов. – М. : Музыка, 2002. – 134 с.
109. Стиль та інтерпретація клавірної музики Д. Скарлатті : методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020207 “Музична педагогіка і виховання” та 7.010103 “Педагогіка

і методика середньої освіти. Музика” / [Шипунова Н. О., Яковенко Л. П.] ; Рівне: РДГУ, 2006. – 37 с.

Робота над творами малої форми

110. Айзенштадт С. А. “Детский альбом” П. И. Чайковского / С. А. Айзенштадт. – М. : Классика-XXI, 2003. – 78 с.
111. Брянцева В. Н. Фортепианные пьесы Рахманинова / В. Н. Брянцева. – М. : Музыка, 1966. – 204 с.
112. Вахраньов Ю. Ф. Фортепіанні етюди В. Косенка / Ю. Ф. Вахраньов. – К. : Музична Україна, 1970. – 59 с.
113. Гаврилова Л. Твори Віктора Косенка для дітей на уроках музики / Л. Гаврилова // Мистецтво та освіта. – 2012. – №3. – 46–50.
114. Герега М. “Осінні акварелі” Оксани Герасименко в контексті дидактичної фортепіанної літератури / М. Герега // Українська музика / Науковий часопис, 2011. – №1. – С.113–120.
115. Зайко М. А. Образи природи у фортепіанній музиці : альбом фортепіанних п'єс / М. А. Зайко. – Тернопіль : ТЗОВ “Терно-граф “, 2013. – 80 с.
116. Копчевский Н. “Детский уголок” К. Дебюсси. Стилистические параллели и вопросы исполнения / Н. Копчевский // Вопросы фортепианной педагогики. – Вып. 4. – 1976. – С.171–204.
117. Олійник О. С. Українська радянська фортепіанна музика для дітей : [монографія] / О. С. Олійник. – К. : Наук. думка, 1979. – 108 с.
118. Олійник О. С. Фортепіанна творчість В.Косенка / О. С. Олійник. – К. : Наукова думка, 1977. – 151 с.
119. Понизовкин П. Рахманинов-пианист, интерпретатор собственных произведений / П. Понизовкин. – М. : Музыка, 1965. – 96 с.
120. Смирнова М. В. Из золотого фонда педагогического репертуара : Р. Шуман “Альбом для юношества”; “Детские сцены”; П. Чайковский “Детский альбом”; К. Дебюсси “Детский уголок”; С. Прокофьев “Детская музыка” / М. В. Смирнова. – СПб. : Композитор, 2009. – 188 с.
121. Смирнов М. Об исполнении фортепианных произведений Прокофьева / М. Смирнов // Вопросы фортепианной педагогики. – Вып. 4. – 1976. – С. 205–227.
122. Смирнов М. Об одной особенности фортепианных пьес Чайковского / М. Смирнов // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып. 1. – 1979. – С. 107–113.

123. Тарновская Т. К. Слонимский – автор музики для детей и о детях / Т. К. Тарновская // Музыка в школе. – №1. – 2014. – С.9–15.

Про українських композиторів

124. Архімович Л., Гордійчук М. Микола Віталійович Лисенко. Життя і творчість /Л. Архімович. – К. : Музична Україна, 1983. – 236 с.
125. Борис Николаевич Лятошинский : Сб. ст. / Сост. М. Д. Копица. – К. : Музична Україна, 1987. – 184с.
126. Брилинська-Блажкевич Г. Й. Фортепіанна творчість С. Людкевича / Г. Й. Брилинська-Блажкевич. – Львів, 1999. – 125 с.
127. Булат Т. П. М. Лисенко / Т. П. Булат. – К. : Музична Україна, 1973. – 106 с.
128. Булат Т. П. Яків Степовий / Т. П. Булат. – К. : Музична Україна, 1980. – 79 с.
129. Булка Ю. Нестор Нижанківський / Ю. Булка. – Львів-Нью-Йорк : Вид-во Коця, 1998. – 59 с.
130. Верещагіна О. Є. Історія української музики ХХ століття : навч. посіб. / О. Є. Верещагіна, Л. П. Холодкова. – К. : Освіта України, 2008. – 268 с.
131. Данілішина М. Ф. Фортепіанна творчість українських композиторів-класиків та сучасних композиторів як засіб формування національно визначеного типу особистості майбутнього вчителя музики / М. Ф. Данілішина // Педагогічний дискурс. – Випуск 14. – 2013 .– С.145–150.
132. Єрмакова Г. Іван Карабиць / Г. Єрмакова. – К. : Музична Україна, 1983. – 48 с.
133. Іванов В. Дмитро Бортнянський / В. Іванов. – К. : Музична Україна, 1980. –144 с.
134. Івахова К. П. Фортепіанна творчість М. Скорика (художньо-дидактичний концепт) : монографія / К. П. Івахова. – ПП “Медобори-2006”, 2013. – 232 с.
135. Історія української музики. Т. 3. Кінець ХІХ – початок ХХ ст. – К. : Наукова думка, 1990. – 424 с.
136. Кияновська Л. О. Галицька музична культура ХІХ – ХХ ст. : навч.посіб. / Л. О.Кияновська. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 424 с.
137. Кияновська Л. О. Мирослав Скорик : творчий портрет композитора в дзеркалі епохи / Л.О. Кияновська. – Львів : Сполом, 1998 .– 216 с.
138. Кияновська Л.О. Українська музична культура : навч. посіб. / Л. О. Кияновська . – Львів: “Тріада плюс”, 2008. – 344 с.
139. Клиш В. Л. Ревуцький – композитор, піаніст. – К. : Наукова думка, 1972. – 239 с.
140. Корній Л. Історія української музики. – Ч.1 / Л. Корній. – Київ-Харків-Нью-Йорк, 1996. – 314 с.

141. Корній Л. Історія української музики. – Ч.2 / Л. Корній. – Київ-Харків-Нью-Йорк, 1998. – 378 с.
142. Курковський Г. Микола Віталійович Лисенко – піаніст-виконавець / Г. Курковський. – К. : Музична Україна, 1983. – 151 с.
143. Молчко У. Фольклорні джерела музичної спадщини Нестора Нижанківського / У. Молчко // Народна творчість та етнографія. – 2003. – №1-2. – С.99–106.
144. Молчко У. Фортепіанна творчість Нестора Нижанківського / У. Молчко. – Дрогобич : Коло, 2001. – 67 с.
145. Муха А. І. Композитори України та української діаспори : довідник /А. І. Муха. – К. : Муз. Україна, 2004. – 352 с.
146. Назар Н. Ю. Откровение : Композитор Юрий Щуровский известный и неизвестный / Н. Ю. Назар. – К. : Книга, 2002. – 231 с.
147. Німилович О. Фортепіанна творчість Василя Барвінського / О. Німилович. – Дрогобич : Коло, 2001. – 78 с.
148. Олійник О. С. Українська радянська фортепіанна музика для дітей : [монографія] / О. С. Олійник. – К. : Наук. думка, 1979. – 108 с.
149. Олійник О. С. Фортепіанна творчість В. Косенка / О. С. Олійник. – К. : Наукова думка, 1977. – 151 с.
150. Павлишин С. Василь Барвінський / С. Павлишин. – К. : Музика, 1980. – 160 с.
151. Павлишин С. Валентин Сильвестров / С. Павлишин. – К. : Музична Україна, 1989. – 86 с.
152. Павлишин С. Д. Січинський / С. Павлишин. – К.: Музична Україна, 1990. – 88 с.
153. Павлишин С. Станіслав Людкевич /С. Павлишин. – К. : Музична Україна, 1974. – 53 с.
154. Паламарчук О. Микола Колесса / О. Паламарчук. – К. : Музична Україна, 1990. – 80 с.
155. Про тих, хто пише музику для дітей : нариси про українських композиторів. – К. : Музична Україна, 1987. – 190 с.
156. Рыцарева М. Композитор Д. Бортнянский / М. Рыцарева. – Ленинград : Музыка, 1979. – 253 с.
157. Самохвалов В. Б. Лятошинський/В. Самохвалов. – К. : Музична Україна, 1981. – 104 с.
158. Мирослав Скорик. Збірка статей. – Львів : Сполом, 1999. – 135 с.
159. Степанченко Г. Яків Степовий. Нарис / Г. Степанченко. – К. : Музична Україна, 1987. – 48 с.
160. Стецюк Р. Віктор Косенко / Р. Стецюк. – К. : Музична Україна, 1974. – 202 с.
161. Творчість С. Людкевича. Збірка статей. – Львів : Сполом, 1995. – 110 с.
162. Фрайт О. Фортепіанні альбоми та цикли українських композиторів для дітей: історія і сучасність / О. Фрайт. – Дрогобич : ред.-вид. відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. – 94с.

163. Шеффер Т. Л. Ревуцький / Т. Л. Шеффер. – К. : Музична Україна, 1982. – 204 с.
164. Шреєр-Ткаченко О. Історія української музики / О. Шреєр-Ткаченко. – К. : Музична Україна, 1980. – Ч.1. – 195 с.
165. Щириця Ю. М. Скорик / Ю. Щириця. – К. : Музична Україна, 1979. – 56 с.
166. Юзюк З. І. Фортепіанна музика для дітей у творчості В. Барвінського, Н. Нижанківського та М. Скорика : до ювілею композиторів / З. І. Юзюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство / редкол. : М. Є. Станкевич, О. М. Голубець, Л. А. Кондрацька [та ін.] ; голов. ред. О. С. Смоляк. – Тернопіль : ТНПУ, 2013. – Вип. 2. – С. 107–115.

Психологічна література

167. Артюшина М. В. Постановка цілей діяльності та навчання // тема 2. Планування навчання / Психологія діяльності та навчальний менеджмент [Електронний ресурс] / М. В. Артюшина. – Режим доступу : <http://posibniki.com.ua/catalog-psihologiya-diyalnosti-ta-navchalniy-menedzhment-artyushina-m-v>
168. Артюшина М. В. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. / М. В. Артюшина [та ін..] ; ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана”. – К., 2007. – 527 с.
169. Артюшина М. В. Сутність та особливості інноваційно-зорієнтованого підходу у сучасній вищій школі / М. В. Артюшина // Зб. наук. праць Уман. держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – 2009. - № 3. – С. 15–22.
170. Беляева А. Управление самостоятельной работой студентов / А. Беляева // Высшее образование в России. – 2003. - № 6. – С. 105–109.
171. Берсенева О. Ю. Аутотренинг, аффирмации, мыслеобразы как лингвориторические механизмы самопрограммирования / О. Ю. Берсенева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lingvo.asu.ru/berseneva/articles/v85.htm>. - Назва з екрану.
172. Борисенко Н. М., Гриценко І. В. Особливості розвитку умінь цілепокладання у дітей / Н. М. Борисенко, І. В. Гриценко // Наукові праці : Науково-методичний журнал. – Вип. 216. Педагогіка. – Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – С. 81–88.
173. Бочкина Н. В. О научных основах целеполагания в процессе формирования самостоятельности как качества личности учащихся / Н. В. Бочкина // Органическое единство учебно-воспитательного процесса : сб. науч. тр. / Волгоград : Изд – во ВГПИ им. А. С. Серафимовича, 1982. – Вип. 7, ч.2. – С. 48–52.

174. Вицинский А. Процесс работы пианиста-исполнителя над музыкальным произведением. Психологический анализ / А. Вицинский. – М. : Классика-XXI, 2003. – 100 с.
175. Гельфман Э. Г., Холодная М. А. Психодидактика школьного учебника. Интеллектуальное воспитание учащихся / Э. Г. Гельфман, М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2006. – 384 с.
176. Гриньова М. В. Саморегуляція / М. В. Гриньова / Саморегуляція навчальної діяльності школяра : теоретико-методичний аспект. – Полтава : АСМІ, 2006. – 264 с.
177. Гриценко І. В. Специфіка освітнього цілепокладання / І. В. Гриценко // Педагогічна теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : КиМУ, 2014. – Вип. 5. – С. 184-201. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/595>
178. Козлов В. В. Психотехнологии измененных состояний сознания / В. В. Козлов. – М. : Издательство Института психотерапии, 2005. – 544 с.
179. Колобов А. Д., Сергеева Л. А. Целевой подход как способ достижения успеха / А. Д. Колобов, Л. А. Сергеева. – М. : ЭКО, 1996. – С. 107–116.
180. Кузнецова Т. И. Педагогические основы личностного подхода в обучении студентов высших учебных заведений : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.01., 13.00.08 / Татьяна Игоревна Кузнецова ; РХТУ. – Москва, 2002. – 47 с.
181. Манифест удачи и успеха / Личный камертон ; [глав. ред. В. Лысенко]. – К. : Колесо жизни, 2010. – № 9. – 37 с.
182. Озеркова И. А. Целеполагание как ключевая компетенция образовательного процесса / И. А. Озеркова // “Эйдос” : Интернет-журнал. – М., 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eidos/journal/2007/0222-10.htm>.
183. Павленко О. І. Цілепокладання як основна мета в системі формування методичної культури викладача вищої школи / О. І. Павленко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Сер. : Педагогічні науки – 2014. – Вип. 131. – С. 155–160. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_131_43
184. Сорокина Л. Л. Самостоятельная работа как фактор эффективной учебной деятельности студентов СПО / Л. Л. Сорокина // Профессиональное образование в России и за рубежом. – 2014. – Вип. 1(13). – С. 65–67.
185. Тайм-мастер / Личный камертон ; [глав. ред. В. Лысенко]. – К. : Колесо жизни, 2010. – №11. – 46 с.
186. Теплов Б. М. Избранные труды / Б. М. Теплов // В 2-х т. Т.1. – М. : Педагогика, 1985. – 328 с.
187. Турбовский Я. С. Теория и технология педагогического целеполагания / Я. С. Турбовский. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.myshared.ru/slide/138094/

188. Филинова В. С. Педагогическое целеполагание как основа обеспечения учителем целостности учебного процесса : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Вера Сергеевна Филинова ; МГПУ. – Москва, 2004. – 18 с.
189. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучить всех по-разному? : пособие для учителя / А. В. Хуторской . – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – С.112–125. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://artlib.osu.ru/web/books/content_all/3616.pdf
190. Чернобровкін В. М. Цілепокладання у педагогічній діяльності / В. М. Чернобровкін // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. : Міленіум, 2006. – т. 8. Вип. 2. – С. 57–69.
191. Шелестюк Е. В. Речевое воздействие : онтология и методология исследования : монография / Е. В. Шелестюк. – М. : ФЛИНТ : Наука, 2014. – С. 43–59; 121–140.
192. Эрлих О. В. Модель согласования целей субъектами педагогического процесса в условиях современной школы : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Олег Валерьевич Эрлих ; РГПУ. – Санкт-Петербург, 1999. – 19 с.
193. Эскиз желаемого сценария / Личный камертон ; [глав. ред. В. Лысенко]. – К. : Колесо жизни, 2010. – №5. – 43 с.
194. Янкович О. І. Підготовка майбутнього вчителя до цілетворення у навчальній діяльності / О. І. Янкович // Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Педагогіка. – 2013. – Вип.1. – С. 59–65.[Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkogpth_2013_1_12

Науково-популярні журнали для особистісного розвитку

<http://kolesogizni.com/>

<http://Key.in.ua/dushevnoe/intellect>

<https://motivation-life.ru/>

www.clubber.com.ua/lifestyle/samorazvitie

<http://mus.art.co.ua/>

Мистецтво і освіта

Музика

Музична школа

Учитель музичного мистецтва

Інформаційні інтернет-джерела

Документальні фільми про видатних виконавців та композиторів

Фільми про виконавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classiconline.ru/ru/composer / Films-about-musicians/>

Фільми про композиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cadence.ucoz.net / index/spisok_kompozitorov/0-4

Фільми про музикантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cadence.ucoz.net / index/spisok_muzykantov/0-5

Фільми про музику [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cadence.ucoz.net/load/>

Арт-клуб Камертон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kamertonclub.ru /кіноклуб />

Артур Рубинштейн (Росія, 2010 р., режисер М.-К. Магосян).

Ван Кліберн. Концертний піаніст (США, 1994 р., режисер П. Розен).

Великі піаністи: Гілельс, Рихтер (Росія, 2001 р., режисер А.Торстенсен).

Легендарний піаніст Володимир Софроніцький.

Вольфганг Амадей Моцарт (Австрія, 1991 р., режисер Ю. Герц).

В пошуках Бетховена (Великобританія, 2008 р., режисер Ф. Грабський).

В пошуках Гайдна (Великобританія, 2012 р., режисер Ф. Грабський).

В пошуках Моцарта (Італія, 2006 р., режисер Ф. Грабський) .

Гендель : життя музикального кумира (Німеччина, 2008 р., режисер Р.Плегер).

Гендель : Музика на воді (Великобританія, 2005 р., режисер Ф. Обрейн).

Генії. Сергій Прокоф'єв (Росія, 2003 р., режисер Г.Огурна. Автор ідеї: А.Кончаловський).

Генії. Сергій Рахманінов (Росія, 2003 р., режисер Г. Огурна. Автор ідеї: А.Кончаловський).

Генії. Александр Скребин (Росія, 2003 р., режисер Г.Огурна. Автор ідеї: А. Кончаловський).

Генії. Дмитрій Шостакович (Росія, 2003р., режисер Г.Огурна. Автор ідеї:А. Кончаловський).

Геній всередині. Внутрішня життя Гленна Гульда (Канада, 2009 р., режисери М. Хозер, П. Рэймонт).

Гленн Гульд. Життя і час (Франція, 1975 р., режисер Б. Монсенжон).

Гленн Гульд грає Баха (Франція, 1980 р., режисер Б. Монсенжон).

Гленн Гульд. Після нього. Вне часу (Франція, 2006 р., режисер Б. Монсенжон).

Гленн Гульд. Шляхи музики. Відрешення. Мастер-клас по фортепіано (Франція, 1974 р., режисер Б. Монсенжон).

Роки подорожі Ференца Ліста (Франція, Італія, 2011 р., режисер А. Бецполіні).

В. Горовиц. Ремінісценція (США, 1993 р., автори П. Джафф, Б. Ейзенхарт).

Володимир Горовиць. Варіації долі (Україна, 2000 р., режисер О.Фролов).

Гра долі. Микола Лисенко. Приватне життя та творчість (Україна, 2007 р.).

Давид Фрайт. Играть, петь и думать (Франція, 2008 р., режисер. Б. Монсенжон).

Давид Фрайт играет Шуберта и Баха. Фестиваль в Вербье (Швейцарія, 2009 р., режисер Ф.-Р. Мартін).

Давид Фрай. Ночь с Бахом. Фестиваль фортепианной музыки (Франція, 2009 р., режисери Б. Блетон, К. Мор).

Дворянин Микола Лисенко (Україна, 2011 р., режисер І.Чередниченко).

Жизнь Бетховена (2 серії) (Росія, 1978 р., режисер Б. Галантер).

Загадка Рихтера (К 100-летию со дня рождения) (Росія, 2015 р., режисер Г. Ананов).

Искусство игры фортепиано. 2 частини (Франція, 1999 р., режисер Д. Стеррок).

Искусство Шопена (Польща, 2010 р.).

Ланг Ланг. Концерт у Версалі (Франція, 2015 р., режисер Е. Соммер).

Мария Юдина. Портрет легендарной пианистки (Росія, 2000 р., режисер Я. Назаров).

Мастер Генрих (Росія, 2008 р., режисер М. Тихонов).

Микола Лисенко (Україна, 2012 р., автор і режисер. О. Бійма).

Моцарт – суперзвезда (Франція, 2012 р., режисер М. Гудо).

Моцарт. 2 серії (Росія, 2008 р., режисер А. Попова).

Музика і музиканти. Рейнгольд Глієр. Ч.1, 2, 3 (Україна, ДТРК Культура, 2013, режисер В. Муржа).

Надя Буланже. Мадемуазель (Франція, 2009 р., режисер Б. Монсенжон).

Немецкие композиторы. Иоганн Себастьян Бах (Німеччина, 2004 р., режисер А. Мейер).

Не Моцарт (Великобританія, 1991 р., режисер П. Грінуей).

Неукротимый Гилельс (Росія, 2016 р., режисер С. Сидоренко).

Николай Луганский играет Рахманинова, Брамса и Вагнера (Франція, 2002 р., режисер Д. Перну)

Петр Андершевский. Беспокойный путник (Франція, Польща, 2009 р., режисер Б. Монсенжон).

Прощай, Моцарт (Чехія, 2005 р., режисер М. Суханек).

Рідні люди. Лисенки. Сімейні традиції (Україна, телекомпанія “Глас,” 2012 р., режисери Ю. Колосова, А. Рева)

Рихтер непокоренный (Франція, 1998 р., режисер Б. Монсенжон).

Світ особистості. Рейнгольд Глієр (Україна, 2015 р., режисерська група О. Гусева, І. Єрошесєв).

Святослав Рихтер (Латвія, 1979 р., режисер Г. Пієсіс)

Сергій Прокоф'єв. Звичайний геній (Україна, 2003 р., режисер О. Муратов).

Сергей Прокофьев. Сюита жизни OPUS 1. 2 частини (Росія, 1991 р., режисер В.Окунцов).
Сергей Рахманинов. Две жизни (“Мне отмщение”. “Аз воздам”) (Росія, Фільм 1 .– 1992 р., режисер С. Сергеева. Фільм 2 – 1993 р., режисер М. Рибаків).
Солисты XXI века. Николай Луганский.
Станислав Нейгауз. Живой голос души (Росія, 2007 р., режисер В. Биков).
Хвост кометы (Владимир Крайнев) (Росія, 2002 р., автор В. Заварзін).
Эмиль Гилельс. Единственный и неповторимый (Росія, 2016 р.).
Эмиль Гилельс. Жизнь в музыке (Росія, 1988 р., режисер Н. Харлін).

Художні фільми про музикантів

Амадей (США,1984 р., режисер М. Форман).
Бетховен. Живи у меня (Канада, 1992 р., режисер Д. Дівайн).
Бессмертная возлюбленная (Великобританія, США,1994 р., режисер Б. Роуз).
Блеск (Австралія,1996 р., режисер С. Хікс).
Ветка сирени (Люксембург, Росія, 2007 р., режисер П. Лунгін).
Желание любви (Польща, 2002 р., режисер Є. Антчак).
Легенда о пианисте (Италия,1998 р., режисер Д. Торнаре).
Переписывая Бетховена (Німеччина, США, Угорщина, 2006 р., режисер А. Холланд).
Пианист (Польща, Франція, Великобританія, Німеччина, 2002 р., режисер Р. Поланскі).
Тридцать две истории о Гленне Гульде (Канада, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, 1993 р., режисер Ф. Жирар).

Аудіозаписи концертів піаністів

Архів класичної музики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.classic-online.ru /](http://www.classic-online.ru/)
Записи Святослава Ріхтера [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.sviatoslavrichter.ru/records.php/>
Класична музика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.classic-music.ru /](http://www.classic-music.ru/)
Колекція записів класичної музики [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://www.classic-music.ru/index.html /](http://www.classic-music.ru/index.html/)
Про фортепіано, фортепіанну музику та піаністів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://artofpiano.ru> (ArtOfPiano) /
Українська музика XX-XXI ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://musicschool.ucoz.ua /](http://musicschool.ucoz.ua/)

Файли на сайті Аркадія Чубрика [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://classic.chubrik.ru/> MP3 /

Українська фортепіанна музика [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.youtube.com/playlist?list=PL5y_QzHj1K12EnuMoGSmWwLJG2KBFO0Op

Любка Колесса. Л.ван Бетховен. Концерт № 3 до мінор тв.37 [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=PNLc0YrKcHo>

Любка Колесса. Й.Брамс. Інтермеццо тв.117, №3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=1kF3ht9WdqI>

Олександр Слободяник. Ф.Шопен. Етюд тв. 25, №1, 2 [Електронний ресурс]. –Режим

доступу: // <https://www.youtube.com/watch?v=IMNnvY0cd1U>

Олександр Слободяник. Ф.Шопен. Етюд тв. 25, № 3,4,5 [Електронний ресурс]. –Режим

доступу: // <https://www.youtube.com/watch?v=7JW106NRywE>

Олександр Слободяник. Мендельсон, Шуман, Моцарт – фантазії [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3328965>

Відеозаписи концертів піаністів

Відеозаписи концертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://cadence.ucoz.net/load/videozapisi_koncertov/videozapisi_koncertov/285

Антоній Баришевський. Виступ на 2 турі XIV міжнародного конкурсу ім. А. Рубінштейна,

Тель-Авів, 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=7Rh3oMHRgSI>

Антоній Баришевський. С. Прокоф'єв Концерт № 3 ре мінор для фортепіано з оркестром

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=1P80XaQDSE4&t=1360s>

Володимир Горовиць. Концерт у Відні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=7Rh3oMHRgSI>

Володимир Горовиць. Концерт у Карнегі-холі [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=31IPlpEROCY>

Концерти Володимира Горовиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://classic-](http://classic-online.ru/ru/production/35034)

[online.ru/ru/production/35034](http://classic-online.ru/ru/production/35034)

Концерт Артуро Бенедетті Мікеланджелі [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://classic-online.ru/ru/production/65855>

Концерти Гленна Гульда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://classic-](http://classic-online.ru/ru/production/37263)

[online.ru/ru/production/37263](http://classic-online.ru/ru/production/37263)

Концерт Марти Аргеріх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/production/36648>

Концерт Елісо Вірсаладзе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/production/36221>

Концерти Святослава Ріхтера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/production/35035>

Концерти Еміля Гілельса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classic-online.ru/ru/production/35036>

Еміль Гілельс. Сольний концерт / Emil Gilels - Recital / 1971 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=zn4rEfy47Y>

Етелла Чуприк. Концерт з творів Ф.Шуберта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=78t-92skwrU>

Етелла Чуприк. Ювілейний концерт-бенефіс з нагоди 50-ліття від дня народження 20.06 2014 р. Ч.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=uYnuHlorKps>

Етелла Чуприк. Ювілейний концерт-бенефіс з нагоди 50-ліття від дня народження 22.06. 2014 р. Ч.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=jQIW5xYIfF0&t=509s>

Етелла Чуприк. Й. С. Бах Добре темперований клавір (том 1, том 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=wcxpwPhQBF4>

Етелла Чуприк. В. А. Моцарт. Сонати 1 – 3 (К.279 –281) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gdtcdOXIyeI&t=104s>

Етелла Чуприк. В. А. Моцарт. Сонати 4, 5, 9 (К.282, 283, 311) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4eoEmF4jnsI>

Етелла Чуприк. Концерт з творів Ф.Шопена в Лодзі (Польща) 21. 02. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=8Ce10YJAfFY&t=68s>

Ланг-Ланг. Концерт у Відні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://my.mail.ru/mail/olga_shved/video/8312/8791.htm

Максим Мрвіца. Хорватський піаніст і композитор [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=HA9u00OFVoo>

Олександр. Слободяник. С. Рахманінов. Концерт № 3 ре мінор для фортепіано з оркестром [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ezYHs47F8iY&t=>

Святослав Ріхтер. Легендарний концерт в Лондоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=WZyOIhZfu54&list=RDWZyOIhZfu54#t=68>

Навчально-пізнавальний матеріал

Українська академічна музика

Аколада - сторінки музикантів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.akolada.org.ua>

Історія української музики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ist-ukr-muz.at.ua/>

І. Карабиць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.karabits.com/>

М. Колесса – симфонія життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biblioteka.lviv.ua/wp-content/uploads/2009/07/Kolessa.pdf>

Композитори / Наша парафія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.parafia.org.ua/mediateka/kompozytory /](http://www.parafia.org.ua/mediateka/kompozytory/)

Л. М. Ревуцький – світоч української національної музики

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.slideshare.net/mhvardiya/ss-31564689 /](http://www.slideshare.net/mhvardiya/ss-31564689/)

Національна спілка композиторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://composersukraine.org/>

Портал української академічної музики Music-Review Ukraine [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: [http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/Index /](http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/Index/)

Українська музика та звукозапис (композитори) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.ukrmusic.org/tematychni-katalohy/kompozytory>

Зарубіжна класика

Біографії композиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.orfeo.ru>

Д. Шостакович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://shostakovich2.ru /](http://shostakovich2.ru/)

К. Дебюссі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://debussy.ru /](http://debussy.ru/)

Класична музика, опера і балет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://belcanto.ru /](http://belcanto.ru/)

Композитори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classicroom.ru>

Композитори [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://www.staratel.com/music/classic/composers/main.htm /](http://www.staratel.com/music/classic/composers/main.htm/)

Композитори бароко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.clasmusic.ru /](http://www.clasmusic.ru/)

Л. ван Бетховен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://vanbethoven.ru /](http://vanbethoven.ru/)

В. А. Моцарт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://wolfgang-mozart.ru /](http://wolfgang-mozart.ru/)

С. Рахманінов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.senar.ru /](http://www.senar.ru/)

Сайт про композиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://music.e-publish.ru /](http://music.e-publish.ru/)

Силуєти композиторів ХХ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maestroses.com/>

О. Скрибін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scriabin.ru/>

П. Чайковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tchaikov.ru/>

П. Чайковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tchaikovsky-competition.ru/>

Ф. Шопен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chopin.pl/>

Ф. Шопен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fchopin.ru/>

Нотні архіви та бібліотеки

Все пианисты. История фортепиано [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.allpianists.ru/>

Интермеццо. Интернет-библиотека классической музыки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aveclassics.net/>

Клуб любителей классической музыки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loversclassic.ru/>

Колекція класичної музики. Бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.music4good.ru/M4G>

Ноти українських композиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnotes.in.ua/poshuk.php>

Нотна бібліотека класичної музики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libnotes.org/>

Нотна бібліотека “Детское образование в сфере искусства России” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classon.ru/>

Нотна бібліотека сайта “Фортепиано в России” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.piano.ru/>

Нотна бібліотека і MP3 архів Андрія Невілька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://alenmusic.narod.ru/>

Нотний архів Бориса Тараканова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.notes.tarakanov.net/>

Нотний архів музики академічного напрямку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nlib.org.ua/>

Нотний архів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pianotki.ru/>

Нотний архів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://notoboz.ru/>

Ноты для детей: фортепиано, вокал, хор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://igrajpoj.narod.ru/>

Про піаніно в нотах, уроках, історіях, відео і музиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://propianino.ru/>

Сайт для музикантів “Звуки надежды” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://](http://zvukinadezdy.ucoz.ru/)

zvukinadezdy.ucoz.ru/

Сайт з навчальними посібниками [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.twirpx.com/files/art/music/>

Композитор. Український музичний проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://composer.ucoz.ua/>

Навчально-методичне видання
СМАЛЬКО Марина Федорівна,
ЯКОВЕНКО Лариса Петрівна

Самостійна робота
у фортепіанному класі
Робочий зошит I
з курсу “Основний музичний інструмент”

Підп. до др. 29.12.2016.
Формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір офісн.
Друк цифр.
Гарнітура Times.
Ум. др. арк. 7,0.
Обл. вид. арк. 7,0.
Тираж 100 пр.

Видавець: Олег Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022,
0362-24-45-09, 068-025-067-4;
olegzen@ukr.net